

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

URŠKA SPITZER

**Slovenska jezikovna skupnost na Dunaju –
vprašanje jezikovne infrastrukture**

Diplomska naloga

Mentor: red. prof. dr. Marko Stabej

Ljubljana, februar 2016

ZAHVALA

Diplomska naloga, ki leži pred vami, ne bi nastala brez podpore in pomoči nekaterih posameznikov, ki bi jih prav zato na tem mestu rada še posebej omenila in se jim zahvalila. Najprej svoji družini, ki mi je ves čas študija neomajno stala ob strani in me pri vsem podpirala, ne nazadnje pri selitvi na Dunaj. Zatem družini Žibret, ki me je na Dunaju vzela pod svojo streho, kar je neposredno vodilo do zamisli teme, s katero se v tej diplomski nalogi ukvarjam. Zahvaljujem se tudi mentorju, prof. dr. Marku Stabeju, ki je to zamisel sprejel in mi pomagal pri njenem oblikovanju v raziskovalno vprašanje. Nadalje se moram zahvaliti mag. dr. Elizabeti Jenko in namestniku veleposlanika/pooblaščenemu ministru Aljažu Arihu, ki sta mi z delitvijo svojih izkušenj pomagala razumeti položaj jezikovne infrastrukture slovenščine na Dunaju, prav tako pa se zahvaljujem tudi gospe Barici Razpotnik iz SURS-a in gospodu Alexandru Wisbauerju iz Avstrijskega zveznega urada za statistiko, ki sta mi posredovala podatke, ki so bili za to nalogo izjemnega pomena. Prav tako izjemnega pomena so bili odgovori na anketna vprašanja, zato se vsem sodelujočim iskreno zahvaljujem, brez njih bi bil nastanek te diplomske naloge nemogoč. Izpostaviti moram Barbaro Kolšek, Nataljo Pinter in Majo Velcer, ki so mi vsaka s svojega stališča natančneje razložile, kaj slovenščina pomeni Slovencem, ki živijo na Dunaju.

IZVLEČEK

Slovenska jezikovna skupnost na Dunaju - vprašanje jezikovne infrastrukture

Jezikovna infrastruktura je pojem, ki v jezikoslovju še ni povsem enoznačno definiran. V diplomski nalogi poskušam pokazati, kako jezikovna infrastruktura ne zaobjema samo jezikovnih virov, šol, univerz, temveč se vzpostavi vedno, kadar se jezik – naj bo to skozi branje, pisanje, poslušanje ali govorjenje – uporablja. Ker se v nalogi osredotočam na jezikovno skupnost na Dunaju, sem preverila, katere dele jezikovne infrastrukture koristijo njeni pripadniki. V teoretičnem delu tako najprej pojasnim, na kakšen način je skozi vso nalogo jezikovna infrastruktura razumljena, kako je na Dunaju vpeljana in v kolikšni meri je odvisna od institucij, katerih formalnopravno poslanstvo je skrb za ohranjanje slovenskega jezika in kulture na Dunaju. V eksperimentalnem delu poskušam ugotoviti, v kolikšni meri in na kakšen način se pripadniki slovenske jezikovne skupnosti na Dunaju, kamor štejem vse, katerih prvi jezik je slovenščina, jezikovne infrastrukture sploh poslužujejo.

Ključne besede: jezikovna infrastruktura, jezikovne institucije, jezikovna skupnost, jezikovno načrtovanje, ohranjanje jezika.

ZUSAMENFASSUNG

Die slowenische Sprachgemeinschaft in Wien – die Frage der sprachlichen Infrastruktur

Die sprachliche Infrastruktur ist ein Begriff, der in der Sprachwissenschaft noch nicht eindeutig definiert ist. In dieser Diplomarbeit versuche ich zu zeigen, wie sprachliche Infrastruktur nicht nur die Schulen und Universitäten umfasst, sondern sich immer dann einstellt, wenn eine Sprache – das kann durch Lesen, Schreiben oder Sprechen sein – benutzt wird. Weil der Mittelpunkt dieser Diplomarbeit die slowenische Sprachgemeinschaft in Wien ist, versuchte ich festzustellen, welche Teile der sprachlichen Infrastruktur ihre Angehörigen benutzen. Im theoretischen Teil erkläre ich, in welchem Sinn ich in dieser Diplomarbeit den Begriff sprachliche Infrastruktur verstehe, inwieweit diese Infrastruktur in Wien ausgeprägt ist, beziehungsweise wie abhängig sie sich gestaltet, von den Institutionen, die formell für die Erhaltung der slowenischen Sprache und Kultur sorgen. Im experimentellen Teil versuche ich festzustellen, in welchem Maße und in welchem Fall die Angehörigen der slowenischen Sprachgemeinschaft, zu welcher ich alle Personen mit slowenischer Muttersprache zähle, die sprachliche Infrastruktur überhaupt benutzen.

Schlüsselworte: sprachliche Infrastruktur, Sprachinstitutionen, Sprachgemeinschaft, Sprachplanung, Sprachenthaltung.

1. UVOD	6
2. STATISTIČNI PREGLED	7
3. TEORETIČNI DEL	9
3.1. JEZIKOVNA INFRASTRUKTURA	9
3.1.1. Kaj zaobjema pojem jezikovna infrastruktura.....	9
3.1.2. Česa pojem jezikovna infrastruktura ne zaobjema	11
3.2. JEZIKOVNA SKUPNOST	13
3.3. JEZIKOVNE INSTITUCIJE.....	17
3.4. JEZIKOVNO NAČRTOVANJE.....	18
3.5. OHRANJANJE (SLOVENSKEGA) JEZIKA	20
3.6. DEJANSKA INFRASTRUKTURA IN INSTITUCIJE	22
3.6.1. Institucije, namenjene ohranjanju slovenskega jezika.....	24
3.6.2. Institucije, katerih namen ni neposredno povezan z ohranjanjem in učenjem slovenskega jezika	27
4. EKSPERIMENTALNI DEL	29
4.1. VZOREC IN METODOLOGIJA.....	29
4.1.1. Anketa.....	30
4.2. O SLOVENŠČINI NA DUNAJU S PRVE ROKE – METODOLOŠKI PRISTOP	50
4.2.1. Intervjuji	52
4.3. SKUPNA ANALIZA.....	55
5. SKLEP	57
6. VIRI IN LITERATURA	58
7. PRILOGE	62
7.1. SEZNAM TABEL IN GRAFOV.....	62
7.2. ANKETA.....	64
7.3. SKENIRANA SOGLASJA INTERVJUVANK.....	69

1. UVOD

Diplomska naloga, ki leži pred vami, se ukvarja z vprašanjem jezikovne infrastrukture slovenskega jezika na Dunaju. Za to temo sem se odločila, ker me je zanimalo, kje in kako pogosto imajo Slovenci, ki živijo na Dunaju, priložnost govoriti slovensko. Povsem osebno opažanje, da se na Dunaj seli vedno več Slovencev, je namreč vodilo do nadaljnjih vprašanj – kje imajo Slovenci na Dunaju možnost govoriti slovensko, ali se teh možnosti poslužujejo, česa bi si želeli itd. –, na katera sem se odločila tudi odgovoriti. Najprej sem morala ugotoviti, ali moja opažanja v zvezi s selitvami držijo, nato pa, kako bi lahko svoja zanimanja postavila v teoretičen okvir, torej kako bi lahko iz zgoraj naštetih laičnih napravila raziskovalna vprašanja. Ob prebiranju literature, vezane na Slovence, ki živijo na Dunaju, sem naletela na članek Elizabete Jenko Učenje in študij slovenskega jezika na dunajski univerzi¹, v katerem je uporabila besedno zvezo jezikovna infrastruktura. Ker se mi je zdelo, da bi bil pojem lahko primeren, sem se ga odločila podrobneje proučiti. Potem ko se je izkazalo, da je vsebina pojma, kot je bila v največji meri predstavljena v zborniku *Obdobja 28: Infrastruktura slovenščine in slovenistike*, ustrezna, sem se ga odločila aplicirati na svojo raziskavo. Kljub temu so se pri definiciji oziroma odgovoru na vprašanje, kaj jezikovna infrastruktura sploh je, pokazale določene težave, predvsem pa, da jo avtorji obravnavajo z različnih vidikov. Potem ko sem razložila, na kakšen način jo razumem jaz, sem poiskala institucije, znotraj katerih se slovenščina na Dunaju uporablja, pri čemer sem se odločila, da bom pojem s tradicionalnih institucij vednosti² – znanosti, univerze in tehnologije – prenesla še na internet. Hkrati sem pojem tudi močno razširila. Poleg tega, da institucijo razumem kot »javno, organizirano skupnost ljudi za opravljanje kake dejavnosti« (npr. univerza, Cerkev), jo razumem tudi kot družbene norme, prakse, zakone, načine življenja, ki obvladujejo tudi neformalne medčloveške odnose, institucija je torej tudi »z zakonom ali normami nastala ustaljena oblika odnosov med ljudmi.«^{3,4} V eksperimentalnem delu sem nato preverjala, katerih elementov jezikovne infrastrukture se Slovenci na Dunaju poslužujejo, zakaj oziroma zakaj ne, in česa si znotraj nje želijo. Odločila sem se za kombinacijo kvantitativnega in kvalitativnega

¹ O njegovi podrobnejši vsebini v nadaljevanju.

² Poimenovanje in opredelitev »tradicionalnih institucij vednosti« sem povzela po Sašu Dolencu oziroma njegovi monografiji *Kaj je znanost? Poročilo o stanju vednosti v dobi interneta*, prav tako sem v skladu z njim med institucije vednosti uvrstila tudi internet. Več o institucijah sicer v poglavju Jezikovne institucije.

³ Razlagi sta povzeti po SSKJ, iztočnica je beseda institucija.

⁴ Podrobnejša sociološka razlaga pojma institucija v poglavju Jezikovne institucije.

raziskovalnega pristopa, podatke pa sem dobila prek ankete in polstrukturiranih poglobljenih intervjujev. Njihovo analizo sem predstavila na koncu te naloge.

2. STATISTIČNI PREGLED

Kot sem zapisala že zgoraj, me je do poizvedovanj in raziskovanj vodilo opažanje, da se na Dunaj seli vedno več Slovencev. Prvi korak je bil tako preveritev, ali to opažanje drži ali ne. Pri preverjanju podatkov, ki sem jih pridobila na spletnih straneh Statističnega urada Republike Slovenije, se je izkazalo, da se je leta 2006 iz Slovenije v tujino preselilo za 60 % državljanov Republike Slovenije več kot prejšnje leto, in sicer leta 2005 8605, leta 2006 pa 13749. Zaradi takšnega skoka sem se odločila, da bom leti 2005 in 2006 vzela za izhodiščni in preverila, kaj se je dogajalo v teh dveh letih in kaj v letih kasneje. Ker pišem o slovenski jezikovni skupnosti na Dunaju, je bil naslednji korak preveritev, koliko Slovencev se je v teh dveh letih preselilo v Avstrijo in koliko na Dunaj. Po podatkih Avstrijskega zveznega urada za statistiko⁵ se je leta 2005 v Avstrijo priselilo 546 Slovencev, leto kasneje pa 619. Od tedaj je številka vsako leto višja, do opaznega skoka pa je prišlo leta 2011, ko se je v primerjavi z letom 2010 v Avstrijo preselilo za 50 % več Slovencev. Od leta 2011 številka izjemno raste, zanimiv je podatek, da se je med letoma 2011 in 2014 v Avstrijo preselilo več Slovencev kot med letoma 2000⁶ in 2010 skupaj.

Podatke o selitvah v posamezna mesta Republika Slovenija sploh ne beleži, zato sem vse podatke o selitvah v mesto Dunaj pridobila prek Avstrijskega zveznega urada za statistiko, kažejo pa na podoben trend preseljevanja, kot zgoraj omenjeni skupni podatki za Avstrijo. Do opaznega povečanja priselitev slovenskih državljanov na Dunaj pride leta 2011, ko naj bi se

⁵ Vsi podatki razen prvega (o celotnem številu preseljenih iz Slovenije v tujino) so pridobljeni prek spletne strani Avstrijskega zveznega urada za statistiko in osebne korespondence s tam zaposlenim g. Alexandrom Wisbauerjem. Za upoštevanje podatkov Avstrijskega urada za statistiko in ne SURS-a sem se odločila zaradi sledečega razloga; podatki obeh statističnih uradov se med seboj precej razlikujejo, kar lahko pripišemo »nekompatibilni« metodologiji, saj Republika Slovenija za odseljene šteje tiste posameznike, ki v tujini prebivajo najmanj 12 mesecev (od datuma odjave na upravni enoti), medtem ko Republika Avstrija za priseljene šteje vse tiste, ki tam živijo (od datuma prijave) najmanj 3 mesece. Poleg tega mi je ga. Barica Razpotnik, zaposlena na SURS-u, dejala, da so za potrebe moje diplomske naloge podatki Avstrijskega urada primernejši, saj naj bi na splošno veljalo, da so podatki o priselitvah zanesljivejši od podatkov o odselitvah.

⁶ Pri tem računu je za leti 2000 in 2001 pribeležen podatek s spletne strani SURS-a, Avstrijski urad za statistiko ima namreč na voljo le podatke od leta 2002.

na Dunaj preselilo 272 državljanov Republike Slovenije, število pa od takrat strmo raste, leta 2014 sta se preselila že 502. Ta dva skoka izstopata predvsem ob primerjavi z leti prej; med letoma 2002 in 2010 se je na Dunaj preselilo od najmanj 78 (l. 2003) pa do največ 181 (l. 2009) državljanov RS:

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
T > A	476	428	594	546	619	733	742	756	815	1.344	1.876	2.520	3.083
A > T	497	448	414	465	515	537	569	597	617	749	908	890	981
T > D	85	78	142	132	125	174	171	181	173	272	364	443	502
D > T	59	49	87	93	96	93	120	138	153	166	185	192	20

Tabela 1: Preseljevanje in odseljevanje Slovencev^{7, 8}

Iz tabele lahko razberemo tudi naslednji pomemben podatek: število slovenskih državljanov, ki se iz Avstrije oziroma z Dunaja selijo v tujino (kamor sodijo tudi selitve nazaj v Slovenijo), je bistveno manjše od števila slovenskih državljanov, ki se vanju selijo. Leta 2014, ko se je številčno gledano iz Avstrije v tujino preselilo največ slovenskih državljanov (merjeno od leta 2002), je bila neto razlika v korist Avstrije kar 2102 Slovencev, iz česar lahko izpeljemo, da se slovenska jezikovna skupnost na Dunaju v zadnjih letih močno povečuje. To se je potrdilo tudi v anketi, saj se je večina vprašanih na Dunaj preselila po letu 2006 (93 %), kar pomeni, da se je moje opažanje izkazalo za pravilno, s čimer so se mi začela zastavljati nova vprašanja, na primer, ali se člani novonastajajoče slovenske skupnosti na Dunaju povezujejo, če se, s kakšnimi razlogi, ali so ti razlogi vezani tudi na željo po možnosti sporazumevanja v slovenskem jeziku itd. Predvidevala sem, da se želje po bolj razvejani jezikovni infrastrukturi slovenskega jezika zaradi priseljevanja povečujejo, vendar pa sem morala, še preden sem se posvetila vprašanju, kaj konkretno se za to željo skriva, ugotoviti, kaj pod pojmom jezikovna infrastruktura sploh razumemo.

⁷ Legenda: T > A pomeni priselitev sln. državljanov iz tujine v Avstrijo, A > T odselitev sln. državljanov iz Avstrije v tujino, T > D priselitev sln. državljanov iz tujine na Dunaj in D > T odselitev sl. državljanov z Dunaja v tujino.

⁸ Podatke mi je posredoval Alexander Wisbauer iz Avstrijskega zveznega urada za statistiko.

3. TEORETIČNI DEL

3.1. JEZIKOVNA INFRASTRUKTURA

3.1.1. Kaj zaobjema pojem jezikovna infrastruktura

Ob prebiranju strokovne literature se je izkazalo, da je jezikovna infrastruktura pojem, ki ga različni avtorji različno uporabljajo. Izkazalo se je, da ne gre toliko za razlike v definiciji kot za to, da večina avtorjev pokriva le del tega, česar celota oziroma skupni imenovalac je pojem jezikovna infrastruktura. Tako na primer Arhar in Gorjanc v svojem članku pravita, da bi »shematično lahko rekli, da jezikovna infrastruktura za določen jezik obsega jezikovne vire – korpuse, podatkovne zbirke, elektronske slovarje, leksikone itd. – ter orodja za njihovo pripravo, vzdrževanje in uporabo. [...] Osrednji segment jezikovne infrastrukture so jezikovni viri, med njimi predvsem korpusi.« (Arhar, Gorjanc 2007: 95–96) Na podoben način o jezikovni infrastrukturi govori tudi Ahačič, ki pravi, da je bil med letoma 1550 in 1758 »temeljni kamen infrastrukture slovenskega knjižnega jezika [...] jezik knjižnih prevodov Svetega pisma« (Ahačič 2009: 11), ki je bil neke vrste referenčna točka, s katere so kasnejši pisci izhajali ali/in se nanjo vračali. Za potrebe te diplomske naloge je zagotovo zanimiva definicija Elizabete Jenko, lektorice na Inštitutu za slavistiko Univerze na Dunaju, ki za razliko od zgornjih avtorjev pravi, da »kot infrastrukturo pojmem v našem kontekstu tako formalne okvire, torej univerzitetno politiko, študijski program in pogoje za študij, kot tudi uresničevanje teh okvirov v praksi, torej premišljeno in kakovostno oblikovanje in posredovanje študijskih vsebin. Kot pomembnega dejavnika ne smemo zanemariti interakcije med tistimi, ki učijo, in tistimi, ki se učijo slovenščino.« (Jenko 2009: 186) Tisto, po čemer se zadnja definicija razlikuje od zgornjih dveh, je zavest o jezikovni infrastrukturi kot pojmu, ki mu moramo, kadar ga uporabljamo, obvezno pridati kontekst. Tako prva avtorja govorita s stališča jezikoslovcev, ki ju zanimajo sodobni jezikovni opisi in jezikovnotehnološke aplikacije, Ahačiča pa po drugi strani zanima zgodovinska vloga jezikoslovnih in nejezikoslovnih knjižnih del pri vzpostavljanju norme slovenskega knjižnega jezika. Nihče od njih pojma znotraj obravnavanih članov ne razširi, temveč ga uporabi glede na svojo partikularno potrebo. Enako sicer stori tudi Elizabeta Jenko, vendar z opombo, da pojem uporablja v določenem kontekstu, ki je vezan na študij slovenščine na Dunaju, s čimer nam da vedeti, da lahko pojem v nekem drugem kontekstu zajema drugačne dele (infrastrukture), ne pove pa nam, kateri bi to lahko bili.

Širšo definicijo, ki poskuša zajeti vse elemente jezikovne infrastrukture, je podala Ursula Doleschal, ki je zapisala, da pod pojem infrastruktura »intuitivno prišteva[mo] vse dejavnike, ki so značilni za jezikovno načrtovanje, in sicer institucije, ki se ukvarjajo z ohranjanjem in razvojem jezika ter njegovega statusa, kot tudi njihove dejavnosti in izdelke.« (Doleschal 2009: 98) Nadalje je pojem na podlagi štirih intervjujev razširila na vse institucije, znotraj katerih »se poučuje ali uporablja slovenščino, in sicer z družinami vred.« (Doleschal 2009: 97) Pri tej definiciji je zanimiva uporaba besede intuitivno, ki v znanost navadno ne spada, a je v tem primeru vseeno nadvse pomenljiva – kaže ravno na to, kako je pojem pogosto razumljen fragmentarno, kako ga vsak avtor uporablja glede na obravnavano snov (kontekst), torej, ker pojem ni dokončno ustaljen, glede na svojo perspektivo. Z drugimi besedami, beseda intuitivno ne kaže toliko na zadrego pri definiciji kot na zavedanje o nedokončni definiciji ali neustaljeni rabi tega pojma, ki ga lahko različni avtorji v različnih kontekstih razumejo različno. V najširšem smislu tako »infrastruktura slovenščine oz. slovenistike [...] pomeni to, kar je potrebno za opravljanje jezikovne dejavnosti oz. strokovne dejavnosti v zvezi s slovenščino,« (Doleschal 2009: 97) pri čemer je možnosti za opravljanje teh dejavnosti (ne nujno strokovnih!) nepregledno veliko.

Definicija Ursule Doleschal ima še eno posebnost; vanjo ni vpela le lastne, temveč tudi perspektive drugih ljudi, v tem primeru koroških Slovencev.⁹ Tovrstno ravnanje me je prepričalo o tem, da sem njeno definicijo vzela za izhodiščno; če je pojem neustaljen in če so njegovi deli razumljeni intuitivno že znotraj slovenistične stroke, kako naj bo potem šele med govorci jezika, ki slovenistične ali jezikoslovne izobrazbe ne premorejo? Ko bom kasneje pisala o usvajanju, učenju in ohranjanju slovenskega jezika, bom imela pred očmi ravno to dejstvo – kolikor je ljudi, toliko je perspektiv, kako naj bi se to počelo. Pod jezikovno infrastrukturo tako razumem razvejano strukturo, ki je s stališča stroke in javnosti lahko uradna, normirana (šole, korpusi itd.), lahko pa tudi zasebna, nenormirana (zasebna komunikacija v slovenskem jeziku v družini, prek družbenih omrežij). A o tem v nadaljevanju, na tem mestu bom le še enkrat ponovila definicijo, iz katere bom skozi vso diplomsko nalogo izhajala:

⁹ Kot napisano zgoraj, na podlagi intervjujev se je odločila med dele jezikovne infrastrukture vpeti tudi družino.

Pod pojem infrastruktura »intuitivno prišteva[mo] vse dejavnike, ki so značilni za jezikovno načrtovanje, in sicer institucije, ki se ukvarjajo z ohranjanjem in razvojem jezika ter njegovega statusa, kot tudi njihove dejavnosti in izdelke,« ter »vse institucije, kjer se poučuje ali uporablja slovenščino, in sicer z družinami vred.«

3.1.2. Česa pojem jezikovna infrastruktura ne zaobjema

Ker pojem jezikovna infrastruktura še ni povsem ustaljen, se mi zdi smiselno poudariti, česa vsega v nobeni od zgoraj naštetih definicij formalno ne zaobjema, čeprav vsebinsko omogoča, hkrati pa bom pojasnila, od česa je obstoj jezikovne infrastrukture odvisen. Ker izhajam iz definicije, da je namen jezikovne infrastrukture ohranjanje, razvijanje in učenje nekega jezika, sem se odločila za naslonitev na ugotovitve s področja jezikovne didaktike¹⁰, katere namen je zelo podoben. V članku Jezikovna kulturna zavest pri pouku maternega/prvega jezika Jerca Vogel tako piše, da je osrednje vprašanje jezikovnodidaktičnih razprav vprašanje jezikovne zavesti, ki jo, ker definicija ni enotna, na podlagi več teorij razdeli na dva dela, ki pa se med seboj tudi dopolnjujeta. V jezikoslovju se tako pogosto ukvarjamo ali z vprašanjem sporazumevalne zmožnosti ali identitetne, simbolne vloge jezika. Sporazumevalna zmožnost je utemeljena na funkcijskem jezikoslovju, saj se ukvarja z zavestno rabo jezikovnih sredstev pri sporazumevanju v različnih govornih položajih. S tega vidika je jezik bistveno namenjen praktični rabi oziroma sporazumevanju, ki je ciljno usmerjeno. Pod sporazumevalno zmožnostjo sicer razumemo več ravni, in sicer jezikovno, kamor sodijo leksikalna, slovnična, semantična, fonološka, pravopisna in pravorečna zmožnost, sociolingvistično, ki obsega vljudnostne konvencije, različne jezikovne registre, narečja in naglase, in pragmatično zmožnost, ki zadeva diskurzivno in funkcijsko zmožnost. (Skupni evropski jezikovni okvir 2011: 132–154) Za identitetno oziroma simbolno vlogo jezika, ki jo Jerca Vogel poimenuje jezikovna kulturna zavest, pa pravi, da kadar »govorimo o jezikovni kulturni zavesti, zato mislimo na posameznikovo zavedanje, da v določeni sporazumevalni situaciji pripada

¹⁰ Iz zapiskov s predavanj prof. Jerce Vogel: »Didaktika slovenskega jezika je veda o pouku slovenskega jezika oziroma o poučevanju in učenju slovenskega jezika v šoli in zunaj šole. Izhaja iz spoznanj jezikoslovja, ki jih povezuje s spoznanji psihološko-pedagoških ved ter tako oblikuje načela pouka slovenskega jezika (njegove cilje, vsebine in metode). Lahko rečemo, da se ukvarja z opazovanjem, raziskovanjem in oblikovanjem pouka slovenščine.« (Podčrtave so moje, op. p.)

določeni kulturni oz. družbeni skupnosti, na njegovo zavestno prevzemanje sporazumevalnih vlog, na zavedanje, da pri tem uporablja jezik izbrane skupnosti in ji izraža pripadnost tudi prek jezikovne dejavnosti.« (Vogel 2014: 10) V tem primeru torej ne gre za praktično rabo, temveč za »zavest o identitetni vlogi jezika«. (Vogel 2014: 4).

Iz zgoraj zapisanega lahko razberemo dvoje; šele jezikovna infrastruktura omogoči razvoj, proučevanje in ne nazadnje prakso sporazumevalne zmožnosti. Če namreč jezikovno infrastrukturo razumem v najširšem smislu, kot »institucijo, znotraj katere se uporablja slovenščino«, potem lahko zapišem, da se sporazumevalna zmožnost razvija pravzaprav vsakič, kadar jo uporabljamo. Če se zdi to drzna misel, potem bo naslednja, iz te izpeljana, zapisano vseeno malo omilila oziroma bolje razložila: več kot je jezikovne infrastrukture, bolj kot je ta raznolika in razširjena, večja je možnost za razvijanje sporazumevalne zmožnosti oziroma usvajanje različnih jezikovnih ravni. Ali še drugače, z besedami Marje Bešter Turk: »Ključni dejavnik uspešnega razvoja sporazumevalne zmožnosti je posameznikovo (so)delovanje v okviru dejanskih sporazumevalnih dejavnosti: poslušanja, govorjenja, branja in pisanja; torej se sporazumevalna zmožnost razvija z rabo – s performanco,« ki je »tu mišljena kot dejanska uresničitev sporazumevalne zmožnosti v konkretnih okoliščinah sporazumevanja.« (Bešter Turk 2011: 115) In ravno prek teh »konkretnih okoliščin sporazumevanja« ponovno pridemo do pojma jezikovna infrastruktura; samo tam, kjer je, samo tam, kjer se performanca sploh lahko udejani, samo tam se lahko sporazumevalna zmožnost razvija.

Naslednje, kar lahko razberemo iz zgoraj zapisanega, je: samo razvita sporazumevalna zmožnost ni dovolj, da bi posameznik uporabljal (raba je tu mišljena v najširšem pomenu) neki jezik, kar nadalje pomeni, da samo sporazumevalna zmožnost ni dovolj, da bi posameznik uporabljal jezikovno infrastrukturo. Kot se bo pokazalo v nadaljevanju, se lahko namreč celo odloči, da je ne bo oziroma da bo uporabljal le njene posamezne dele. Zato da se jo odloči uporabljati, je pomembno »zavedanje, da pri tem uporablja jezik izbrane skupnosti in ji izraža pripadnost tudi prek jezikovne dejavnosti.« (Vogel 2014: 10) Preprosto povedano – mora se odločiti, da jo bo uporabljal, da pa bi se za to odločil, ni dovolj, da je, temveč mora slednja imeti take »dele«, s katerimi se posameznik lahko identificira in jim je posledično pripaden. Tradicionalno gledano naj bi bila za to dovolj pripadnost nekemu narodu, narodna zavest. (Vogel 2014: 5) Vendar pa to ne drži – pripadnost nekemu narodu nikakor ni dovolj

velik razlog, da bi se ljudje zaradi njega družili. Družijo jih prepričanja, navade, zanimanja¹¹, ki pa niso nujno omejena z narodnostjo (ki se tradicionalno omejuje z jezikom). O jezikovni zavesti in zavesti na splošno je pisala že Vesna Gomezel Mikolič, ki jo, ko razlaga pojem jezikovna kulturna zavest, navaja tudi Jerca Vogel. Gomezel Mikolič tako pravi, da je zavest »'zavedanje o svoji pripadnosti čemu: imeti delavsko, razredno, stanovsko zavest; buditi domovinsko, narodno zavest' (SSKJ, 1991: 806-807). Pojem "zavest" izraža torej zavestno identifikacijo, in sicer je izpostavljena predvsem kognitivna razsežnost, čeprav sta v besedni zvezi 'imeti visoko narodno zavest' konotirani tudi čustvena in moralna oz. aktivnostna sestavina.« (Gomezel Mikolič 2000: 177) Zdi se torej, da je treba imeti poleg infrastrukture tudi neki občutek pripadnosti, zaradi katere jo je posameznik sploh pripravljen uporabljati.

O tem vidiku bom podrobneje pisala v poglavju Jezikovna skupnost. Na tem mestu pa želim poudariti, zakaj sem tovrstni zapis uvrstila pod podpoglavje Česa jezikovna infrastruktura ne zaobjema. Zavest imanentno ni del del jezikovne infratructure – zavest jo po eni strani omogoča, po drugi strani pa vzdržuje, vendar ni njen gradnik. Infrastruktura lahko obstaja ne glede na občutek pripadnosti neki skupnosti – obstaja, a se je ne uporablja, kar v skrajni obliki vodi v njeno izginotje. Po eni strani je »infrastruktura namreč izraz hotenja določenih nosilcev oziroma skupin, ki želijo jezik in identiteto vzdrževati, neuporaba pa je (lahko) odločitev posameznikov zaradi najrazličnejših razlogov, od praktičnih do simbolnih.«¹² To je pomembno – kaže na to, da samo njen obstoj ni dovolj za ohranjanje¹³ in razvoj nekega jezika, temveč da je za to nujna tudi zavest, ki posameznike pripravi do tega, da jo uporabljajo in s tem tudi ohranjajo.

3.2. JEZIKOVNA SKUPNOST

To poglavje je namenjeno predvsem razjasnitvi tega, kako je jezikovna skupnost umeščena v jezikovno infrastrukturo. Za začetek bom opisala pojem skupnost, s čimer bom pokazala (kar se bo potrdilo tudi v eksperimentalnem delu naloge), da se ljudje med seboj ne družijo samo

¹¹ O tem podrobneje v naslednjem poglavju.

¹² Iz osebne korespondence z Markom Stabejem.

¹³ O ohranjanju jezika bom podrobneje pisala v nadaljevanju.

zaradi jezika, temveč tudi iz drugih razlogov, nato pa še jezikovno skupnost, ki me v tem primeru najbolj zanima.

Igor Bahovec je v svoji monografiji *Skupnosti: Teorije, oblike, pomeni* rabe pojma skupnost, kot jo razumejo različni avtorji (npr. Tönnies, Durkheim, Weber, Sorokin), razdelil na osem kategorij. Med drugim lahko tako beremo (kategorija dve), da lahko pod pojmom skupnost razumemo »skupin[o] ljudi, ki jih povezujejo skupne kulturne, etnične, religiozne in druge značilnosti, ki pomembno določajo skupno identiteto posameznikov in družbene skupine. Največkrat gre pri tem za povezanost, ki izhaja iz skupnega življenja, skupne tradicije (npr. narodne, religiozne, jezikovne skupnosti) in drugih oblik (sub)kulturne identitete,« nadalje lahko skupnost razumemo v ožjem smislu (kateg. tri) kot »krvne skupnosti (družina kot skupnost), nekatere religiozne skupnosti, skupnosti alternativnih družbenih gibanj, npr. ekološke skupnosti idr.,« lahko pa se skupnost razvije tudi iz (kateg. osem) »skupin parcialnega interesa, to je ob izrecno parcialni vsebini [...] Zlasti so to interesi prostega časa, potrošnje, zabave [...].« (Bahovec 2005: 10–11)

Kar zadeva pojem jezikovna skupnost, se mi zdi relevanten zapis Simone Bergoč: »Kohezivni element jezikovnih skupnosti je komunikacija ali drugače povedano, jezikovne skupnosti se definirajo s pomočjo skupnega idioma komunikacije. [...] Posameznik [...] lahko pripada več jezikovnim skupnostim hkrati, tudi na zvrstnostni ravni (poklicni žargoni, slengi, narečja), v konkretnem trenutku govorjenja pa se identificira le z eno – odvisno od ostalih udeležencev komunikacijskega dejanja.« (Bergoč 2010: 36–37) Izpuste v zgornjem citiranju bom povzela, in sicer Bergoč pravi: o jezikovni skupnosti se pogosto govori kot o skupnosti ljudi, ki govorijo oziroma so povezani z »istim jezikom«, pri čemer se ne upošteva jezikovnih narečij, različic ali zvrsti, temveč se govori o nekem idealnem standardnem jeziku, ki povezuje vse govorce vseh njegovih različic. (Bergoč 2010: 36–37) To lahko vidimo tudi pri Bahovčevi razvrstitvi skupnosti, znotraj katere je jezikovna skupnost »skupnost z jezikom povezanih ljudi«, pri čemer njegove različice niso upoštevane. Po drugi strani pa se znotraj njegove razporeditve najde kategorija, ki govori o tem, da se skupnosti ne oblikujejo le na podlagi jezika, temveč tudi lastnosti, navad, prepričanj. Zakaj je to pomembno? Pomembno je zato, ker nas, če se strinjamo z Bergoč, da je lahko posameznik član več jezikovnih skupnosti hkrati, s čimer upoštevamo nestatičnost oziroma prehodnost tako jezikovnih skupnosti kot skupnosti na splošno, v kontekstu te naloge vodi do nadaljnjega vprašanja, ki ga je nekoč že

zastavil Marko Stabej: »Kaj je v jeziku, v diskurzu še naše, torej, kdo in kaj še sodi v naš jezik in našo jezikovno skupnost in kaj ne več, kaj je njihovo in kaj ne več – to se zdi večno vprašanje, vsaj v takih jezikovnih skupnostih, kot je slovenska. Odgovori so problematični tako pri uvrščanju govorcev v neko jezikovno skupnost kot pri uvrščanju besedil oz. jezikovne podobe govornih dejanj v nek konkretni jezik, saj vsaka stroga delitev ob (fizični ali konceptualni) meji povzroča nasilno ločevanje. Pri takih razvrstitvah po navadi ni veliko prostora in razumevanja ne za hibridne jezikovne identitete ne za jezikovno hibridne diskurze. Zato ni težko najti tавтоloških definicij slovenščine kot jezika, ki ga govorijo Slovenci.« (Stabej 2012: 13) Tovrstno (ne)uvrščanje govorcev v neko jezikovno skupnost je torej zapleteno početje, odvisno od okoliščin in definicije. Posameznik je znotraj teorije tako lahko del jezikovne skupnosti, če uporablja katerokoli različico nekega jezika (kot je pri Bahovcu oziroma avtorjih, ki jih on povzema), lahko pa je del več jezikovnih skupnosti, ki so prehodne, torej je zdaj del ene in nato druge (pa čeprav bi za obe rekli, da je njun sporazumevalni jezik ena od različic slovenščine), pri čemer pa je prehodnost odvisna od različnih dejavnikov: izobrazbe, zanimanj, narečja, žargona, slenga. Če združim vse zgoraj napisano, potem si lahko dovolim drzno misel: če pristanemo na to, da so vsi Slovenci, ki živijo na Dunaju, člani slovenske jezikovne skupnosti, samo zato, ker je ena od različic slovenskega jezika njihov prvi jezik, pa to ne pomeni, da se zaradi njega tudi družijo, kar pa je posledica ravno različnih prepričanj, zanimanj, znanj itd. To se je pokazalo tudi v empiričnem delu naloge, ko je na vprašanje, ali so člani neformalnih skupin zaradi ohranjanja slovenskega jezika (njih in njihovih otrok), 91 ljudi ali 85 % vprašanih odgovorilo, da ne. Tudi pri intervjujih se je pokazalo, da se ljudje med seboj ne družijo samo zaradi slovenščine, temveč predvsem zaradi povezanosti na drugih področjih. A kljub temu bi bilo prenačljeno sklepati, da se pripadniki slovenske jezikovne skupnosti srečajo le po naključju, ker jih povezuje npr. ljubezen do plesa. Ne, ravno dejstvo, da so iz nekega drugega okolja, v katerem je prvi jezik slovenščina, ki pa ima tudi svoje specifike, ki segajo na druga področja (na primer zakonodajo), prišli v novo (v tem primeru iz države Slovenije v državo Avstrijo), je razlog, da se ti ljudje, s podobnimi zanimanji, sploh srečajo. V skupini Slovenci na Dunaju, v katero se lahko ljudje včlanijo prek facebooka¹⁴, je trenutno 2558¹⁵ članov, pri čemer se ogromno ljudi, ki se seli na Dunaj, vanjo pred tem ali tik po tem včlanijo in sprašuje po podatkih, ki jih navadno po eni strani potrebujejo le Slovenci oziroma državljani RS, po drugi strani pa jih le

¹⁴ Facebook sem izbrala, ker je del interneta, ki ga razumem in jemljem za del izobraževalne institucije. V nadaljevanju bo pojasnjeno, zakaj.

¹⁵ Podatek je iz dne 25. 11. 2015.

slednji tudi imajo; na primer, katere obrazce je treba predložiti na FURS-u, ko se izseliš v tujino. A vseeno tovrstna pripadnost neki večji skupnosti, ki jo v tem primeru tvorijo ljudje, ki so živeli v Republiki Sloveniji, ni dovolj, da bi se ljudje družili, oziroma še drugače; čeprav Slovenci načeloma govorijo eno od zvrsti slovenskega jezika¹⁶, pa jim lahko navade in prepričanja preprečujejo, da bi skupaj preživljali svoj čas. Če karikiram: Med Slovenci na Dunaju je morda nekaj navijačev NK Olimpije Ljubljana in nekaj NK Maribora, ki se med seboj ravno zaradi tega lahko ne družijo. In čeprav bo nekdo oporekal, da je treba biti del slovenske narodne skupnosti, da kluba sploh poznaš in zanju (ne)navijaš, pa bo vendar priznal, da je lahko pripadnost klubu tako močna, da se raje družiš s komerkoli drugim (ne glede na jezik sporazumevanja) kot z navijačem nasprotnega kluba. In kaj to pravzaprav pomeni, kaj imata Olimpija in Maribor z jezikovno infrastrukturo? Pomeni, da mora biti jezikovna infrastruktura kar se da razvejana in raznolika, če si želimo (naj bo to država Slovenija in njene institucije ali izseljenci sami), da bi nagovorila čim večje število pripadnikov neke skupnosti, v tem primeru skupnosti ljudi, ki bi kot svoj materni jezik opredelili eno od različic slovenščine.

In ker se v diplomski nalogi ukvarjam ravno z jezikovno infrastrukturo, ki je namenjena oziroma naj bi jo koristili predvsem pripadniki jezikovne skupnosti Slovencev na Dunaju, ki jih vse povezuje dejstvo, da govorijo eno od različic slovenskega jezika, medtem ko so ostale njihove lastnosti in navade povsem arbitrarne oziroma raznolike¹⁷, me bo zanimalo, v kakšnih govornih položajih¹⁸ Slovenci na Dunaju slovenščino sploh (lahko) uporabljajo oziroma kakšna sploh je jezikovna infrastruktura, ki se je Slovenci v avstrijski prestolnici poslužujejo (ali pa tudi ne). Tako ne bom raziskovala konkretnih govornih položajev, ne bo me zanimalo, do katere mere imajo razvito sporazumevalno zmožnost in kako pripadne se tej skupnosti počutijo, temveč »konkretno okoliščine«, v katerih do sporazumevanja v slovenščini pride, z drugimi besedami, poiskala in analizirala bom »institucije, ki se ukvarjajo z ohranjanjem in razvojem jezika ter njegovega statusa, kot tudi njihove dejavnosti in izdelke« ter institucije, znotraj katerih »se poučuje ali uporablja slovenščino, in sicer z družinami vred.« (Doleschal 2009: 97–98)

¹⁶ Načeloma zato, ker znanje slovenskega jezika ni nujni pogoj, da se ljudje identificirajo kot Slovenci.

¹⁷ Ne povezuje jih niti državljanstvo – veliko pripadnikov tako definirane jezikovne skupnosti je koroških Slovencev z Avstrije, nekateri pripadniki (široko razumljene) slovenske jezikovne skupnosti pa so slovensko državljanstvo zamenjali z avstrijskim.

¹⁸ Formalni/neformalni, javni/zasebni.

O tem, katere te institucije so, bom pisala v poglavju Dejanska infrastruktura in institucije, v naslednjem podpoglavju pa bom opisala, kaj vse se mednje prišteva.

3.3. JEZIKOVNE INSTITUCIJE

Pod družbene institucije se tradicionalno prišteva družino, ki skrbi za reprodukcijo in socializacijo, ekonomske, katerih namen je produkcija in distribucija blaga in storitev, politične oziroma pravne, ki skrbijo za ohranjanje družbenega reda, religijske in kulturne, ki skrbijo za orientacijo vrednot, in izobraževalne institucije, katerih namen je prenos in gojitev znanja oziroma védenja. (Verwiebe 2014: 1)¹⁹ V zadnjo skupino torej spadajo tudi zgoraj opisane »institucije, ki se ukvarjajo z ohranjanjem in razvojem jezika ter njegovega statusa, kot tudi njihove dejavnosti in izdelke«. Sašo Dolenc v svoji knjigi *Kaj je znanost? Poročilo o stanju vednosti v dobi interneta* med institucije, ki spadajo v to skupino, uvrsti tradicionalne družbene institucije, ki so znanost, univerza in tehnologija, hkrati pa jim doda tudi internet. (Dolenc 2011: 11) Njegova vpeljava interneta je zanimiva tudi zame, saj kot bo vidno v nadaljevanju, v svoji raziskavi upoštevam tudi sodobne komunikacijske kanale. Internet kot institucija se sicer od ostalih treh po nečem bistveno razlikuje – po enakopravnosti uporabnikov. Če za prve tri institucije, ki se ukvarjajo s prenosom znanja oziroma védenja, velja, da jih določata družbena avtoriteta in hierarhija, pa nasprotno za internet velja, da se je z njim »pojavi nova oblika družbene institucije, ki omogoča nove načine sodelovanja med ljudmi in izmenjavanja informacij. Prenos informacij prek interneta se zgodi skorajda v trenutku in je brezplačen. Do svetovnega spleta imajo dostop vsi in vsi lahko vanj prispevajo. Gre za tehnologijo, ki temelji na odprtosti in univerzalnosti. Nihče ni posebej privilegiran, vsi smo enakopravni.« (Dolenc 2011: 207)

V svojo raziskavo jezikovne infrastrukture sem se zaradi (ponovno) povsem osebnega opazanja, da se na spletu veliko Slovencev povezuje v različne družbene skupine, in sicer z namenom ohranjati in govoriti slovenski jezik, tudi jaz odločila med institucije, »ki se ukvarjajo z ohranjanjem in razvojem jezika ter njegovega statusa, kot tudi njihove dejavnosti in izdelke«, prišteti internet. Pri tem se sicer lahko postavi ugovor o legitimnosti takega početja, in sicer zaradi izpusta prvega in nadvse pomembnega dela zgornjega citata, ki govori

¹⁹ Elektronski vir.

o tem, da pod »pojmem infrastruktura 'intuitivno prišteva[mo] vse dejavnike, ki so značilni za jezikovno načrtovanje«. Da bi na ta ugovor lahko primerno odgovorila, moram tako najprej razložiti pojem jezikovno načrtovanje.

3.4. JEZIKOVNO NAČRTOVANJE

Če za jezikovno načrtovanje privzamemo, da mora nujno biti formalno vodeno, torej da ga usmerjajo institucije, katerih formalnopravno poslanstvo je raziskovanje, poučevanje in normiranje določenega jezika, hkrati pa izdaja slovarjev in različnih pravopisnih priročnikov, kar vse temelji na delitvi dela, hierarhiji in finančnih zmožnostih, potem je morda ugovor o upoštevanju interneta kot dela jezikovne infrastrukture celo upravičen, saj smo že zgoraj ugotovili, da se internet od ostalih institucij razlikuje ravno po tem, da na njem lahko kadarkoli in kolikorkoli enakovredno sodelujejo vsi ne glede na izobrazbo in znanje, hkrati pa so informacije, ki si jih ljudje izmenjujejo, brezplačne. Če pa tako kot Marko Stabej jezikovno načrtovanje razumemo v širšem smislu (pri njem je bilo to v razmerju do slovenščine kot drugega/tujega jezika²⁰), potem »pomeni dvojje: zagotavljanje pogojev za to, da govorci drugih jezikov usvajajo jezikovno zmožnost v slovenščini, in za to, da se lahko sporazumevajo z usvojeno zmožnostjo slovenščine.« (Stabej 2010: 169) Govorci se namreč lahko odločijo, da bodo svojo jezikovno zmožnost usvajali brez formalne podpore oziroma da bodo sami poskrbeli, da se bo ta pri njihovih otrocih razvijala. To je lahko v najslabšem primeru posledica nezaupanja v obstoječe uradne institucije, pogosti pa so tudi praktični razlogi (na primer oddaljenost od šol, društev itd.). Stabej zato formulira vprašanje, ki ga lahko brez težav prenesemo s problematike SDTJ na vprašanja, povezana s problematiko ohranjanja slovenščine kot prvega jezika v tujejezičnih okoljih, in sicer »kako zagotoviti učinkovito usvajanje tistim, ki si organiziranega jezikovnega pouka bodisi ne morejo privoščiti bodisi se ga ne marajo udeleževati iz socialnih (ali socializacijskih) razlogov?« Zanimivo je, da kot rešitev priporoči internet, ki bi ga bilo po njegovem mnenju treba v okviru jezikovnega načrtovanja bolje izkoristiti²¹. Ker ima dostop do interneta v Avstriji večina gospodinjstev²², se zdi razmišljanje v tej smeri ne samo smiselno, temveč – če želimo,

²⁰ V nadaljevanju SDTJ.

²¹ Da ni ostalo samo pri besedah, dokazuje spletna stran Slovenščina na daljavo, ki je pod njegovim vodstvom nastala v okviru Centra za slovenščino kot drugega/tujega jezika.

²² Leta 2012 79 %. Podatki so pridobljeni s spletne strani Digitales: Österreich.

da bi slovenščino uporabljali tudi izseljenci in predvsem njihovi potomci – celo najprimernejše. Če pojasnim; Elizabeta Jenko mi je v zasebnem pogovoru dejala, da na odločitev staršev, ali bodo svoje otroke vpisali k dopolnilnemu pouku slovenščine, pogosto vpliva oddaljenost od kraja izvajanja. Iz tega lahko ponovno sklepam, da obstoj določene jezikovne infrastrukture še ni dovolj močan razlog, da bi se jo posamezniki odločili uporabljati, kar pa hkrati ne pomeni, da si ne želijo ali da ne uporabljajo drugih oblik jezikovne infrastrukture. Internet ima, kot rečeno, več prednosti in določnic: dostopnost, brezplačnost, nezavezanost (v smislu, da ga lahko uporabljaš kadarkoli in kakorkoli), ljudem omogoča hitrejšo »mreženje«, torej spoznavanje, dogovarjanje za druženje, izmenjavo informacij. In če se vrnem k temu, kar je zapisal Marko Stabej, torej da je najpomembnejši vidik jezikovnega načrtovanja zagotavljanje pogojev za usvajanje jezikovne zmožnosti, in to apliciram na internet, potem lahko že s krajšim klikanjem po spletu opazim, da ravno na internetu »brbota« od različnih poskusov povezovanja Slovencev, ki živijo na Dunaju.. Slednji se po mojih opazanjih na družbenih omrežjih pogosto dogovarjajo za različna srečanja, hkrati pa so ustanovili tudi kar nekaj (predvsem facebook) skupin, prek katerih se ciljno in organizirano (!) dogovarjajo za srečanja (na primer Dvojezičen »Mini-Club« za otroke rojene 2012 in starejše)²³ in tako ustvarjajo pogoje za usvajanje jezikovne zmožnosti v slovenščini, po drugi strani pa se jih lahko večina brez težav sporazumeva²⁴, s čimer po eni strani goji svojo jezikovno zmožnost, po drugi pa jo prenaša na svoje otroke. Na podlagi tega sem torej med jezikovno infrastrukturo uvrstila tudi internet.

Cilji naloge, ki sem jih zapisala v obliki raziskovalnih vprašanj, so torej ugotoviti naslednje:

- kakšna jezikovna infrastruktura v slovenščini na Dunaju, obstaja,
- katere dele jezikovne infrastrukture v slovenščini Slovenci na Dunaju uporabljajo in katerih ne,
- če česa ne uporabljajo, zakaj ne,
- kakšne infrastrukture si želijo.

²³ Naslov strani sem prepisala, zato vejica pred »rojen« manjka. Enako velja za Dvojezičen »Mini-Club« za otroke rojene 2013/2014/2015. Tudi v nadaljevanju bom, kadar bom pisala o teh dveh facebook straneh, pisala tako, kot je v originalu.

²⁴ Ker so se večinoma kot odrasli posamezniki na Dunaj preselili po l. 2006.

Na prvo vprašanje bom odgovorila v tem, torej uvodnem delu, saj sem podatke lahko pridobila sama. Naslednja vprašanja zahtevajo drugačen, eksperimentalen pristop, saj so lahko odgovore podali le tisti, ki jih zadevajo, torej pripadniki slovenske skupnosti na Dunaju. Preden pa se bom posvetila odgovarjanju na ta vprašanja, bom razložila pojem, ki se mi zdi ključen za razumevanje pojma jezikovna infrastruktura.

3.5. OHRANJANJE (SLOVENSKEGA) JEZIKA

V Zakonu o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja v 32. členu med drugim piše, da:

»Republika Slovenija zagotavlja Slovincem v zamejstvu in po svetu pogoje za ohranjanje in učenje (podčrtava je moja, op. p.) slovenskega jezika. V ta namen:

1. organizira v evropskih državah, kjer živijo slovenski izseljenci in zdomci dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture za otroke, mladostnike in odrasle ter omogoča štipendije za njihovo udeležbo na tistih šolah slovenskega jezika v Sloveniji, ki so namenjene poučevanju slovenskega jezika za Slovence zunaj Republike Slovenije;
2. zagotavlja finančna sredstva za plačevanje najemnin za učne prostore v krajih, kjer izvajanje slovenskega dopolnilnega pouka ni mogoče v javnih izobraževalnih ustanovah«. ²⁵

Tudi na spletni strani Urada vlade za Slovence v zamejstvu beremo podobno:

»Ohranjanje (podčrtava je moja, op. p.) maternega jezika in kulture je ena izmed temeljnih človekovih pravic. Zunaj Slovenije živi približno 500.000 Slovencev in njihovih potomcev. Skrb za Slovence v zamejstvu in po svetu je ena izmed prednostnih nalog države Slovenije; v Evropi je organizirano poučevanje dopolnilnega pouka slovenščine in slovenščina v

²⁵ Prva in druga točka prvega odstavka 32. člena Zakona o odnosih Republike Slovenije s Slovenci.

Evropskih šolah, v prekomorskih državah pa pouk slovenščine in drugih predmetov v slovenskem jeziku – sobotne »šole«.²⁶

Ohranjanje naj bi tako v prvi vrsti pomenilo možnost šolanja v maternem jeziku. To je seveda nujno, na kar nas na primer opozarja primer koroške manjšine, znotraj katere so vrtci, šole in Cerkev glavni prenašalci in ohranjevalci slovenskega jezika. Tisto, kar je pomenljivo, je, da njeni pripadniki pravijo, da infrastruktura, vezana na šolstvo, na Koroškem ni majhna, da težave, s katerimi se soočajo, niso povezane s številčnostjo institucij, temveč z jezikovno heterogenostjo znotraj njih. Ker se je temu (na Koroškem) težko izogniti, si člani manjšine želijo, da bi bilo na voljo »več izvenšolskih ponudb za otroke in priložnosti ter prostorov za srečevanje odraslih« (Doleschal 2009: 100), kjer bi se govorilo in uporabljalo samo slovenščino. Na Dunaju situacija ni povsem primerljiva, saj je uradnih institucij, ki so namenjene Slovincem, bistveno manj, šolanje v slovenskem jeziku pa je omejeno na dopolnilni pouk slovenskega jezika in deloma Inštitut za slavistiko.²⁷ O tem, katere formalnopravne institucije, v katerih je občevalni jezik slovenščina, so na Dunaju, bom pisala v nadaljevanju, na tem mestu je pomembno dvoje: prvič – celo koroškim Slovincem, ki imajo po 7. členu Avstrijske državne pogodbe urejen status manjšine in s tem priznane pravice, povezane s slovenskim jezikom, pomanjkanje primerne jezikovne infrastrukture povzroča preglavice. Soočajo se z jezikovno heterogenostjo, jezikovno interferenco itd.²⁸ Drugič – pod pojmom infrastruktura koroški Slovenci ne razumejo samo formalnopravnih institucij, znotraj katerih se govori in poučuje slovenski jezik, temveč tudi neformalna srečanja, namenjena druženju, zabavi, skupnemu preživljanju prostega časa. Vprašanje torej ni, ali Republika Slovenija, s tem ko za Slovence po svetu, kot je razvidno iz zgornjih zapisov, predvideva formalno poučevanje slovenskega jezika, karkoli počne narobe, vprašanje je, ali je to za ohranjanje slovenskega jezika (tako njegove sporazumevalne zmožnosti kot simbolne vrednosti – da si ljudje želijo govoriti/brati/pisati v njem) dovolj ali pa se morajo pripadniki jezikovne manjšine, če želijo razvijati svojo sporazumevalno zmožnost oziroma ohranjati (tako pri sebi kot otrocih) simbolni vidik sporazumevanja v slovenščini, organizirati tudi sami. S podobno težavo se soočajo tudi Slovenci na Dunaju, ki imajo, kot je že zapisano, na

²⁶ Dostopno na spletni strani Urada vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu.

²⁷ Deloma zato, ker gre za učenje slovenščine, in ne za učenje v slovenščini. Kljub temu pa v višjih letnikih sporazumevalni jezik postane slovenščina.

²⁸ O čemer na primer pišejo Ursula Doleschal v že omenjenem članku in Kasilda Bedenk ter Tatjana Vučnjak v članku Avstroslovenistična pestrost pedagoškega izziva.

razpolago manj formalnopravnih institucij oziroma tovrstne jezikovne infrastrukture, po drugi strani pa se zdi, da so vsaj nekateri zelo samoiniciativni in aktivni pri iskanju drugih slovenskih govorcev, čeprav, kot bo pokazala anketa, ne nujno zaradi slovenskega jezika.

O tem, s kakšno jezikovno infrastrukturo razpolagajo Slovenci na Dunaju, bom pisala v naslednjem poglavju.

3.6. DEJANSKA INFRASTRUKTURA IN INSTITUCIJE

V okviru diplomske naloge sem se odločila, da bom jezikovno infrastrukturo, kot je opisana zgoraj, razdelila na tri skupine:

1. Zasebno: družine, sorodniki, varuhinje/varuhi.
2. Javno/uradno: formalnopravne (javne in zasebne) institucije (organizacije, društva), v katerih se na Dunaju združujejo in povezujejo Slovenci in v katerih je sporazumevalni jezik slovenščina, so: Veleposlaništvo RS Dunaj, Konzularni oddelek veleposlaništva Republike Slovenije, Stalno predstavništvo RS pri mednarodnih organizacijah na Dunaju, Slovenski kulturno-informacijski center v Avstriji (SKICA), ki sicer deluje v prostorih Študentskega doma Korotan in je dislocirana enota Veleposlaništva RS na Dunaju, dopolnilni pouk slovenščine na Dunaju (poteka v prostorih Österreichisches Volksgruppenzentrum –a), Študentski dom Korotan, Klub slovenskih študentk in študentov na Dunaju, Knafljeva ustanova, Inštitut za slavistiko Univerze na Dunaju, Slovenski pastoralni center Dunaj in Slovensko turistično predstavništvo v Avstriji.
3. Javno/neuradno: v tretjo skupino sem uvrstila oblike druženja, ki ne delujejo pod okriljem uradnih institucij, kljub temu pa Slovencem na Dunaju predstavljajo izjemno povezovalno mrežo – sem sem torej uvrstila tiste skupine, ki so javne in vsem dostopne, ki nudijo tako neizmeren vir informacij kot omogočajo dogovarjanja za neformalna srečanja. Raziskovala bom, ali so ljudje člani teh »skupin« tudi zaradi ohranjanja slovenskega jezika in kulture. Skupine, v katere se Slovenci na Dunaju povezujejo na ta način, so:

skupine na facebooku – Slovenci na Dunaju, Slovenska iniciativa Dunaj²⁹, Slovensko Športno društvo Dunaj, Dvojezičen »Maxi-Club« za šolarke in šolarje, Dvojezičen »Mini-Club« za otroke rojene 2012 in starejše, Dvojezičen »Mini-Club« za otroke rojene 2013/2014/2015, Modri Zajec – ustvarjalnice za otroke na Dunaju, WU (Slovenci), Slovenke in Slovenci na VCM, Slovenski filmski klub³⁰ itd³¹.

Predvsem zanimiva je primerjava druge in tretje skupine. Elizabeta Jenko v že omenjenem članku, v katerem opisuje položaj slovenistike na Dunaju, trdi, da so »izkušnje preteklih let pokazale, da zlasti zanimiv in pester program (na Inštitutu za slavistiko Univerze na Dunaju, op. p.) privabi perspektivne ljudi, ki prav dobro razlikujejo med neorganizirano ponudbo predavanj in premišljenim, celovitim in znanstveno dodelanim študijskim programom,« a da »takšen program zahteva močno duhovno, kadrovsko in materialno zaledje ter podporo.« Pomanjkanje materialnih sredstev ali preprosto povedano denarja (po nekaterih virih tudi politične volje) je v zadnjih letih privedlo do likvidacije Slovenskega znanstvenega inštituta na Dunaju (v nadaljevanju SZI), Knafljeva ustanova (kjer je imel prostore tudi SZI), ki ima za seboj izjemno zgodovino, pa je že leta v finančni stiski. Pomanjkanje denarja tako očitno vpliva na število formalnopравnih institucij, ki so v prvi vrsti namenjene Slovencem, v nadaljevanju pa bom pokazala, katere so sploh namenjene širši javnosti in ohranjanju slovenskega jezika, vse namereč niso (Slovensko turistično predstavništvo v Avstriji je na primer namenjeno promociji Slovenije med Avstrijci). Po drugi strani se glede na imena, ki jih imajo t. i. neformalne skupine, zdi, da je njihova primarna vloga ravno v ohranjanju slovenščine in slovenske kulture. Tudi prva skupina je z vidika odnosa do slovenskega jezika nadvse pomembna. V anketi bom kasneje preverjala, ali se Slovenci doma z otroki pogovarjajo slovensko, nemško, kako drugače ali kombinirano.

Preden se bom lotila tovrstne analize, bom skupine, ki sem jih naštel in kategoriziral zgoraj, razvrstila še enkrat, tokrat po drugem, že omenjenem ključu. V prvo skupino bom torej uvrstila institucije, katerih namen je »ohranjanje in učenje jezika«, ne glede na to, ali je način

²⁹ Slovenska iniciativa Dunaj je od aprila 2015 društvo. Čeprav je torej formalnopравno priznana, sem jo vseeno umestila v 3. skupino, saj so njeni ustanovitelji posamezniki, ki so se organizirali zaradi pomanjkanja ostale ponudbe, ki za program skrbijo v svojem prostem času in ki nimajo nobenega finančnega, političnega ali gospodarskega zaledja.

³⁰ V opisu strani: Žanr: : Forum slovenskega filma na Dunaju. / Forum des slowenischen Films in Wien. / Forum of Slovene cinema in Vienna.

³¹ Dopuščam možnost, da sem katero od skupin spregledala.

formalen ali ne. V drugo skupino pa bom uvrstila institucije, katerih poglavitni namen je nekje drugje.

3.6.1. Institucije, namenjene ohranjanju slovenskega jezika

1. DOPOLNILNI POUK SLOVENŠČINE V TUJINI

Kot sem omenila že v poglavju Ohranjanje (slovenskega) jezika, Republika Slovenija za Slovence v zamejstvu in po svetu zagotavlja pogoje za ohranjanje in učenje slovenščine, na Dunaju v obliki dopolnilnega pouka, za katerega financiranje in organizacijo skrbita Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Zavod RS za šolstvo. Na Dunaju tako že več kot trideset let poteka dopolnilni pouk slovenščine, ki ga trenutno vodi profesorica slovenskega jezika in primerjalne književnosti Lucija Štamulak. Značilnosti tovrstnega pouka so naslednje: poteka v popoldanskih urah, je brezplačen, učni načrt je zastavljen precej široko in učitelju dovoljuje, da sam izbira besedila in teme, saj se mora prilagoditi svojim učencem, ki prihajajo z različnimi interesi in predznanjem, vpis je prostovoljen. V letošnjem letu (šolsko leto 2015/16) je dopolnilni pouk na Dunaju razdeljen na 4 skupine za otroke (pri čemer je predšolska skupina naprej razdeljena na dva dela) in 1 skupino za odrasle, prijavljenih je 48 otrok in 10 odraslih. Pomembna lastnost dopolnilnega pouka je, da formalno ne prinese ničesar – prisotnost in ocene se ne vpisujejo v nobeno spričevalo, kar v praksi pomeni, da ga otroci, ki imajo iz leta v leto več obveznosti pri rednem pouku v okviru avstrijskega šolskega sistema ali mednarodnih šol, velikokrat neajo obiskovati, po besedah profesorice Lucije Štamulak pa se to po navadi zgodi, ko se otrok vpiše v gimnazijo³². Kljub temu obstajajo tudi otroci, ki so začeli dopolnilni pouk obiskovati v vrtcu (predšolske skupine) in vztrajajo tudi v gimnazijskih letih. Natančnejši podatki za letošnje leto so sicer naslednji: 20 otrok je predšolskih, 28 šoloobveznih³³, 39 otrok prihaja iz mešanih družin, na Dunaju jih je bilo rojenih 36, koroške korenine jih ima 15. Otroci novodobnih priseljencev so v največji meri del predšolske skupine, medtem ko se starejši otroci oziroma njihovi starši za

³² Znotraj avstrijskega šolskega sistema je to pri desetih letih, znotraj mednarodnih šol pri 14 oziroma 15.

³³ Natančnejši podatki po letih: 1. razred: 5 otrok; 2. razred: 3; 3. razred: 7, 4. razred: 3; 2. razred gimnazije: 7, 4. razred gimnazije: 1; 5. razred gimnazije: 2. Podatke mi je posredovala ga. Štamulak.

vpis ne odločajo pogosto,³⁴ zaradi česar se število vpisa na pouk v zadnjih letih ni posebej povečevalo.

2. INŠTITUT ZA SLAVISTIKO UNIVERZE NA DUNAJU

Inštitut za slavistiko Univerze na Dunaju je z zgodovinskega stališča zelo pomemben. Katedra za slavistiko je bila namreč ustanovljena že leta 1849, njen ustanovitelj in predstojnik pa je bil Fran Miklošič. Tedaj se slovenskega jezika ni dalo študirati samostojno, tudi zdaj pa se ga lahko študira samo v kombinaciji še z enim jezikom. V okviru slavističnega bakalavreata in magistrskega študija je na izbiro 8 slovanskih jezikov, med njimi studi slovenščina. Študent lahko izbere, da bo slovenski jezik študiral kot glavni jezik, kar pomeni, da bo med vsemi jeziki največ ur namenjenih slovenščini. Na koncu prve stopnje študija naj bi študent dosegel stopnjo znanja B2+³⁵. V okviru Inštituta za slavistiko so organizirani tudi tečaji slovenščine, ki jih lahko obiskuje kdorkoli, prednost pa imajo slavisti.

3. KLUB SLOVENSKIH ŠTUDENTK IN ŠTUDENTOV NA DUNAJU

Klub slovenskih študentk in študentov na Dunaju (KSŠŠD) obstaja že vse od leta 1923, ko se je imenoval Klub slovenskih koroških akademikov na Dunaju, njegov namen pa je bil povezati vse na Dunaju živeče Slovence. Danes se njegovi člani ukvarjajo z organizacijo diskusij, branj, koncertov in filmskih večerov, namenjenih tako kulturnim kot političnim temam, hkrati pa si prizadevajo krepiti »sodelovanje med slovenskimi študentskimi in mladinskimi organizacijami v Avstriji ter z drugimi organizacijami in posamezniki, ki se zavzemajo za v 7. členu ADP zagotovljene pravice koroških Slovencev.«³⁶

³⁴ Glede na pogovore, ki sem jih opravila z nekaterimi starši, je to posledica dveh stvari: raven pouka je prenizka, hkrati pa je zanje zahtevnejši proces usvajanja nemškega jezika, zaradi česar se večinoma posvečajo njemu.

³⁵ Po evropski jezikovni lestvici CEFR. Po tej lestvici stopnja B2+ sicer ne obstaja, vendar pa naj bi bila to neka vmesna stopnja med B2 in C1, ki naj bi jo, tako Elizabeta Jenko, študent ob koncu bakalavreata dosegel.

³⁶ Dosegljivo na spletni strani Kluba slovenskih študentk in študentov na Dunaju: <http://www.ksssd.org/kaj-je-klub/>.

4. ŠTUDENTSKI DOM KOROTAN

Korotan je v 60. letih prejšnjega stoletja ustanovljen hotel in študentski dom, namenjen predvsem Slovencem, ki študirajo na Dunaju, vendar ne izključno njim. Še bolj kot študentski dom je zanimiv Slovenski kulturni center, ki ima v Korotanu svoj sedež. V opisu dejavnosti centra se posebej izpostavlja njegovo prizadevanje za predstavitev slovenske kulture in umetnosti na Dunaju.

5. KNAFLJEVA USTANOVA

Knafljeva ustanova je med vsemi naštetimi ustanovami daleč najstarejša. Za njeno ustanovitev in delovanje je zaslužen Luka Knafelj, ki je vse svoje premoženje v oporoki zapustil štipendijski ustanovi, z namenom, da bi lahko študentje s Kranjske (lažje) študirali na Dunaju. Knafljevo štipendijo so prvič podelili leta 1676 in jo redno podeljevali do razpada Avstro-Ogrske. Poleg tega, da je štipendija nekaterim nadarjenim dijakom sploh omogočila študij, je pripomogla k nastanku slovenskega izobraženstva. Med drugim so bili štipendisti Knafljeve ustanove jezikoslovec Jernej Kopitar, pesniki France Prešeren, Simon Jenko, Oton Župančič, pisatelji Ivan Tavčar, Fran Detela, Fran Govekar itd. Po razpadu Avstro-Ogrske je nekaj desetletij niso podeljevali, po letu 1961 so jo podeljevali v skromni obliki, danes pa se štipendija v vrednosti 340 € (ki je v bistvu plačana stanarina za bivanje v Knafljevi ustanovi) podeljuje podiplomskim študentom diplomantov Univerze v Ljubljani, ki se vpišejo na magistrski ali doktorski študij na visokošolskih ustanovah na Dunaju.³⁷

6. SLOVENSKA INICIATIVA DUNAJ

Slovenska iniciativa Dunaj je novonastalo društvo, ki je med 15. in 18. oktobrom 2015 organiziralo prvi slovenski vikend na Dunaju, v okviru katerega sta med drugimi sodelovala tudi pisateljica Mea Valens in stand-up komik Boštjan Gorenc – Pižama. Namen društva je

³⁷ Povzeto po zapisu o Knafljevi ustanovi na Dunaju, dosegljivem na https://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/organizacija_pravilniki_in_porocila/univerzitetni_objekti/knafljeva_ustanova_na_dunaju/ in Razpisu Knafljevih štipendij za študijsko leto 2015/2016, dosegljivem na <http://www.ul.si/aktualno/novice/2015052015024834/>.

promovirati slovensko kulturo med na Dunaju živečimi Slovenci, poudarek pa je na dogodkih v slovenskem jeziku. Trenutno v okviru društva potekajo otroške pevske delavnice, želijo pa ustanoviti tudi otroško plesno in gledališko skupino. Prizadevajo si za uvedbo slovenskega pouka v okviru ljudske šole in gimnazije na Dunaju. Društvo so ustanovili slovensko govoreči posamezniki, ki prebivajo na Dunaju in ki jih je motilo siceršnje pomanjkanje ponudbe dogajanja v slovenskem jeziku. O svojih načrtih in dogodkih ljudi obveščajo prek spleta oziroma facebook strani SID – Slovenska iniciativa Dunaj ter osebnih poznanstev, drugih kanalov ne uporabljajo.

7. OSTALA NEFORMALNA DRUŠTVA

Društva Slovensko športno društvo Dunaj, dvojezičen »Maxi-Club« za šolarke in šolarje, Dvojezičen »Mini-Club« za otroke rojene 2012 in starejše, Dvojezičen »Mini-Club« za otroke rojene 2013/2014/2015, Modri zajec – ustvarjalnice za otroke na Dunaju imajo pomembni skupni lastnosti; ustanovili so jih posamezniki, ki si iz različnih razlogov želijo, da bi lahko (ali in še pogosteje pa njihovi otroci) govorili slovensko in s tem slovenščino ohranjali, vsa pa so se začela in še vedno tudi obstajajo na spletu. Njihov namen je povsem preprost – neformalno druženje, katerega sporazumevalni jezik je slovenščina. Vsi »Maxi-« in »Mini-Clubi«, ki jih je ustanovila ista oseba, poskušajo otroke razdeliti po starosti, saj naj bi imeli tako več skupnega tako oni kot njihovi starši, s čimer bi se povečala možnost večkratnega druženja.

3.6.2. Institucije, katerih namen ni neposredno povezan z ohranjanjem in učenjem slovenskega jezika

Ostale formalne in neformalne institucije, ki sem jih naštel v prejšnjem poglavju, imajo druge naloge, njihov primarni namen ni »ohranjanje in učenje slovenskega jezika«. Sem tako spadajo Veleposlaništvo RS Dunaj, Konzularni oddelek veleposlaništva Republike Slovenije, Slovenski kulturno-informacijski center v Avstriji (SKICA), Slovenski pastoralni center Dunaj in facebook skupine Slovenci na Dunaju, WU (Slovenci), Slovenke in Slovenci na VCM, Slovenski filmski klub, Slovensko turistično predstavništvo v Avstriji itd. Teh institucij posebej ne bom opisovala, saj se razlogi za njihov obstoj močno razlikujejo in na tem mestu

niso relevantni. Tisto, kar je pomembno, pa je, da so njihove storitve v slovenskem jeziku in da jih načeloma uporabljajo Slovenci s svojimi partikularnimi željami in potrebami.³⁸

³⁸ Izjemi sta Slovenski kulturno-informacijski center v Avstriji (SKICA) in Slovensko turistično predstavništvo v Avstriji, ki sta namenjena promoviranju slovenske kulture (SKICA) oziroma države (turistično predstavništvo) in sta v prvi vrsti namenjena Avstrijcem.

4. EKSPERIMENTALNI DEL

4.1. VZOREC IN METODOLOGIJA

Kot sem zapisala že v uvodu, se v svoji diplomski nalogi poslužujem kvalitativnega raziskovalnega pristopa, za katerega je značilno postavljanje raziskovalnih vprašanj. Značilnost slednjih je, da vplivajo na potek raziskave, zaradi česar jih je treba zastaviti premišljeno. Kot sem že zapisala, so moja vprašanja nastala kot posledica opazanj (vedno večje število selitev Slovencev na Dunaj, splet kot najpomembnejša vez med njimi), ki sem se jih najprej odločila kvantitativno preveriti³⁹, šele na to pa sem vprašanja dokončno oblikovala⁴⁰. Tako so nastala naslednja vprašanja: kakšna jezikovna infrastruktura, namenjena Slovincem na Dunaju, obstaja, katerih delov jezikovne infrastrukture se Slovenci na Dunaju poslužujejo in katerih ne, če se česa ne poslužujejo, zakaj ne, kakšne infrastrukture si želijo. Na prvo vprašanje sem lahko odgovorila sama (saj so podatki javni in preverljivi), kar sem v teoretičnem delu, v katerem sem tudi razložila, na kakšen način sem infrastrukturo definirala in določila, tudi storila. Naslednja tri raziskovalna vprašanja pa so zahtevala drugačen pristop, saj je bila metoda zbiranja podatkov nujno odvisna od ljudi, ki jih ta vprašanja zadevajo, v tem primeru torej Slovencev, živečih na Dunaju.

V prvem delu eksperimenta sem se odločila za (spletno) anketo, saj slednja omogoča pridobitev podatkov, ki jih sicer ni mogoče dobiti nikjer drugje, hkrati pa nanjo odgovarja več ljudi, s čimer se poveča tudi vzorec. Anketo sem razdelila na 6 sklopov (od sklopa A do sklopa E) in dva podsklopa (Č – A, D – A), pri čemer je bila pojavnost vprašanj v anketi odvisna od predhodnih odgovorov. Skupaj je bilo vprašanj 24, večina jih je bila zaprtega (15), nekatera pa odprtega (4) ali kombiniranega (5) tipa. Anketa je potekala med 10. in 31. avgustom 2015, nanjo pa je odgovorilo 133 ljudi. Te sem pridobila prek facebookove spletne strani oziroma skupine, ki jo v facebook iskalniku najdemo pod naslovom Slovenci na Dunaju, in sicer tako, da sem anketo s kratkim opisom njenega namena na tej strani objavila, člani te skupine pa so se potem prostovoljno odločili za sodelovanje, in osebne mreže dunajskih poznanstev. Potem ko sem analizirala odgovore, sem na polstrukturiran

³⁹ O čemer sem pisala v teoretičnem delu diplomske naloge, natančneje v poglavjih Statistični pregled in Jezikovna infrastruktura.

⁴⁰ Poglavje Jezikovne institucije.

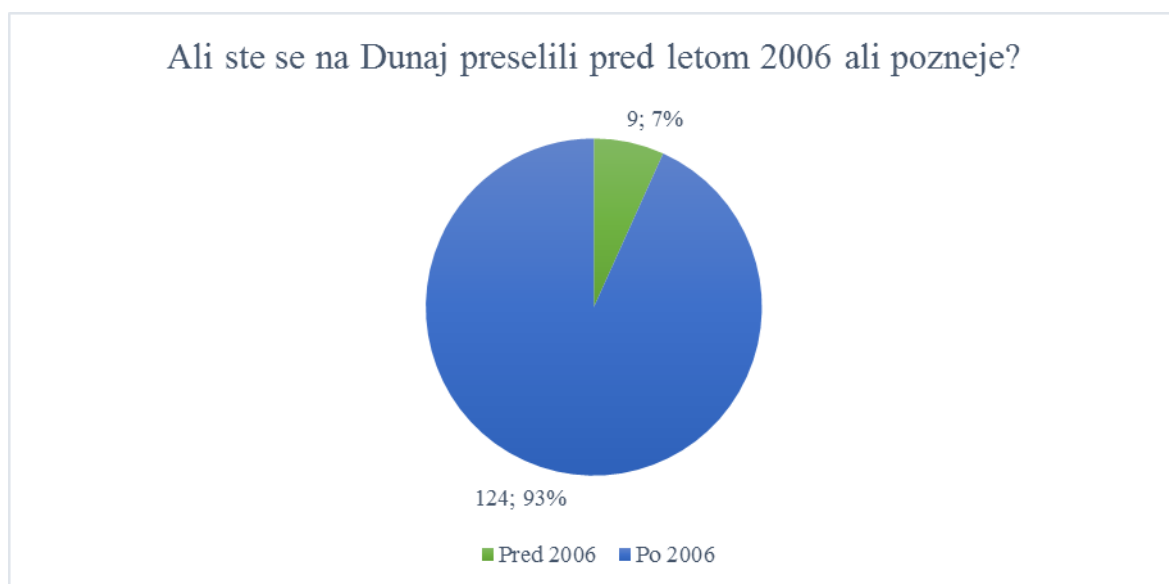
(poglobljen) intervju povabila tri Slovenke, ki so mi vsaka s svojim razumevanjem položaja Slovencev na Dunaju rezultate ankete postavile v kontekst. O metodi tega, drugega dela empirične raziskave bom natančneje pisala v podpoglavju O slovenščini na Dunaju s prve roke.

4.1.1. Anketa

1. SKLOP A

Na vprašanja v tem delu ankete so odgovarjali vsi sodelujoči, kar pomeni, da je v vzorcu 133 ljudi.

- Prvo vprašanje je bilo povsem demografske narave, zanimalo me je, koliko so anketiranci stari. V povprečju je imel anketiranec malo manj kot 32 let (31,95).
- Nadalje me je zanimalo, ali so se na Dunaj preselili pred ali po letu 2006. Večina se jih je preselila po letu 2006, o razlogih, zakaj sem se odločila za to letnico, sem na začetku te naloge že pisala. Od 133 sodelujočih se jih je tako na Dunaj po letu 2006 preselilo kar 124 ali 93 %, medtem ko se je pred tem datumom na Dunaj preselilo 9 ali 7 % Slovencev. (Graf 1)



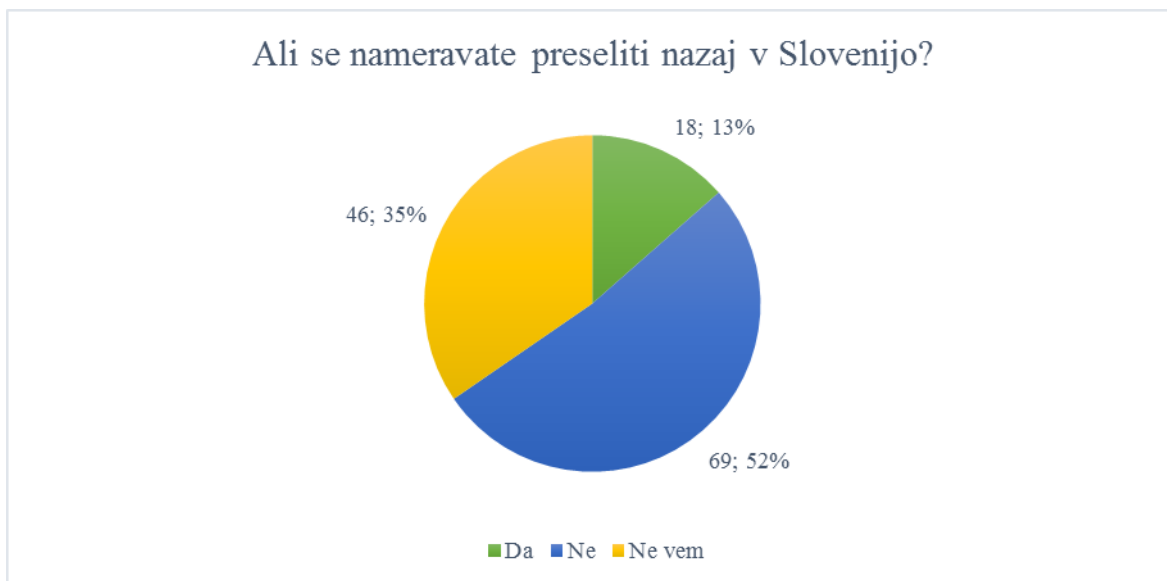
Graf 1: Selitev v Avstrijo

- Zatem me je zanimalo, ali so anketiranci koroški oziroma štajerski Slovenci iz Avstrije. Da so, je potrdilo 11 ali 8 % sodelujočih. (Graf 2)
-



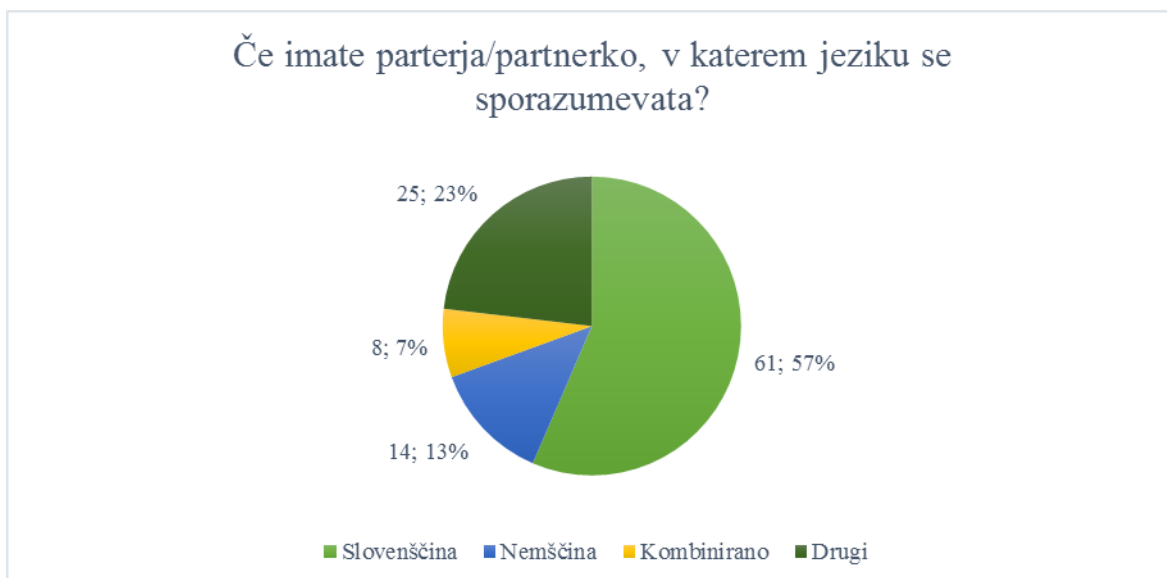
Graf 2: Koroški ali štajerski Slovenec iz Avstrije

- Naslednje vprašanje se navezuje na selitev nazaj v Slovenijo. Od 133 sodelujočih jih je 69 oziroma 52 % odgovorilo, da se ne nameravajo vrniti, 18 oziroma 33 %, da se bodo vrnil, 46 oziroma 35 % pa jih še ne ve (Graf 3).



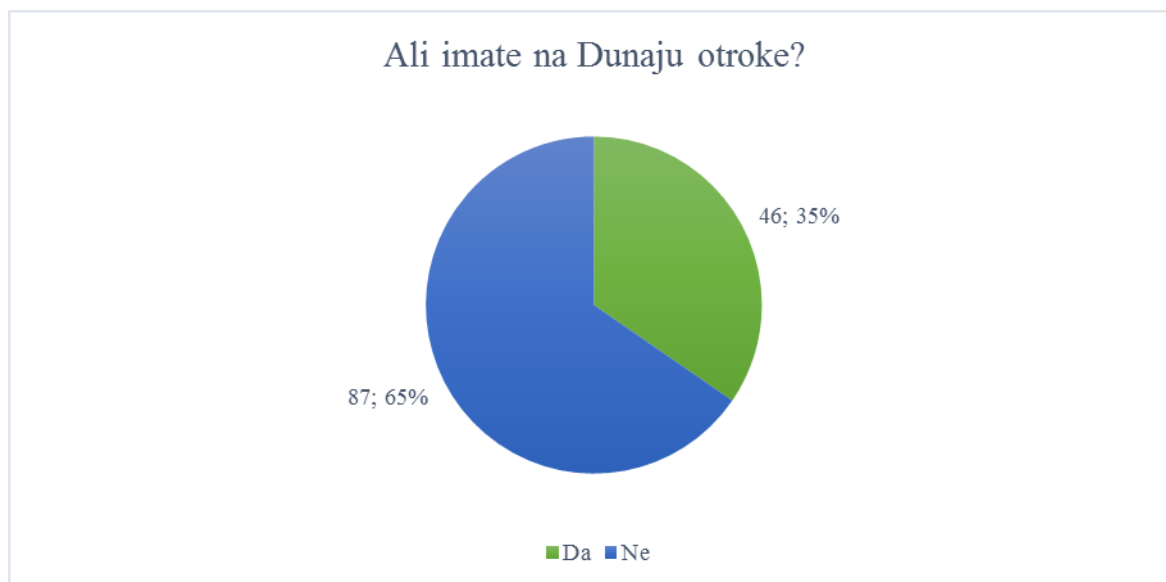
Graf 3: Selitev nazaj v Slovenijo

- Zanimalo me je, v katerem jeziku se anketiranec pogovarja s svojim partnerjem. Od 133 sodelujočih jih ima 108 partnerja oziroma partnerko, pri čemer se jih 61 ali 57 % z njim oziroma z njo pogovarja v slovenskem jeziku, 14 ali 13 % v nemškem, 8 ali 7 % kombinirano (slovenščina/nemščina) in 25 ali 23 % v drugih jezikih. (Graf 4)



Graf 4: Sporazumevanje s partnerjem

- Nadalje sem vse sodelujoče v anketi vprašala, ali imajo otroke. Od 133 jih 46 ali 35 % otroke ima in 87 ali 65 % nima (Graf 5).



Graf 5: Otroci

Nadaljna analiza podatkov, razvidnih iz grafov 3 in 5:

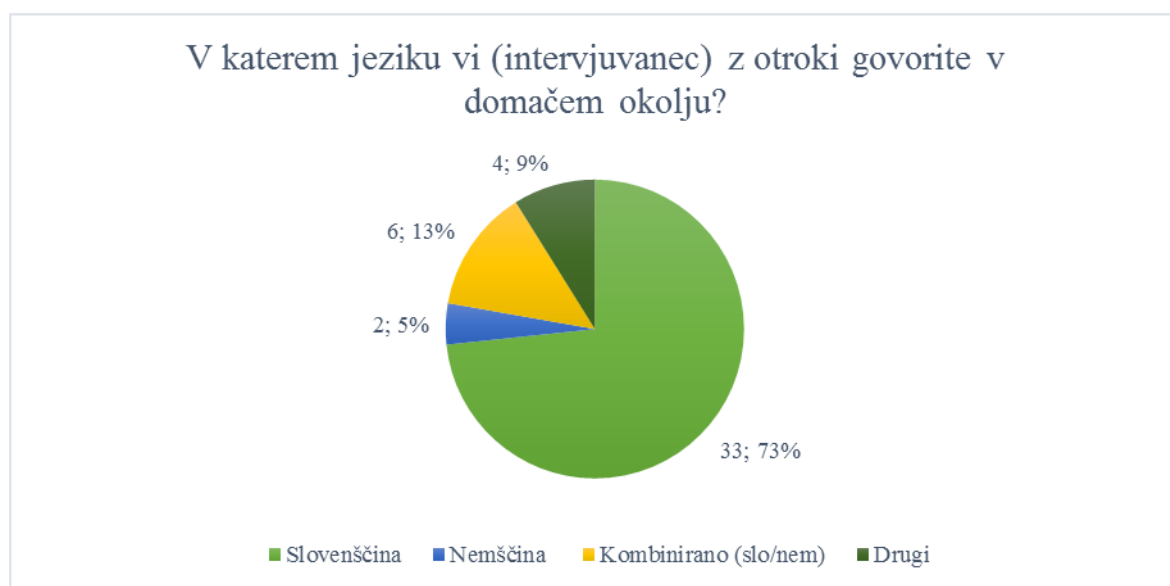
Med 18, ki so odgovorili, da se nameravajo vrniti nazaj v Slovenijo, je točno polovica takih, ki otrok nima oziroma ima, kar pomeni, da je med njimi 9 ljudi ali 50 % z otroki in 9 oziroma 50 % brez. Med Slovenci, ki se v Slovenijo ne nameravajo vrniti, jih 24 ali 35 % otroke ima, 45 ali 65 % pa otrok nima. Med tistimi, ki še ne vedo, ali se bodo vrnil v Slovenijo, jih 13 ali 28 % otroke ima, 33 ali 72 % pa nima.

2. SKLOP B

Glede na to, kako so anketiranci odgovorili na zgornje vprašanje (Ali imate na Dunaju otroke?), je bilo odvisno, ali bodo odgovarjali na vprašanja v SKLOPU B ali ne. Tisti, ki so navedli, da imajo otroke, so nanja odgovarjali, tisti, ki jih nimajo, pa so preskočili na SKLOP

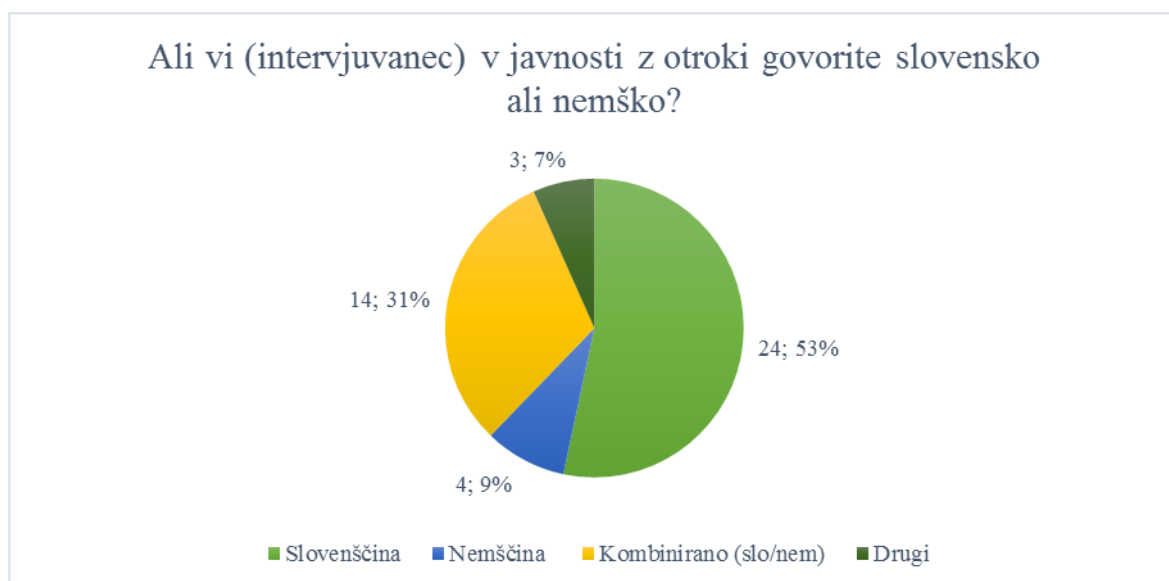
C. Na vprašanja v tem sklopu je tako lahko odgovarjalo 46 ljudi, vendar pa 1 oseba ni odgovorila na vsa vprašanja.

- Na vprašanje, kako anketiranci s svojimi otroki govorijo v domačem okolju, je odgovorilo 45 anketirancev, odgovori pa so bili sledeči: 33 ali 73 % jih je odgovorilo, da se z njimi pogovarjajo v slovenščini, 2 ali 5 % v nemščini, 6 ali 13 % kombinirano (slo/nem) in 4 ali 9 % v drugih jezikih. (Graf 6) Nadalje me je zanimalo, če se in koliko se ta odstotek spremeni pri sporazumevanju v javnosti, zato sem anketirance vprašala, kako s svojimi otroki govorijo v javnosti. Odstotek močno pade, kar zadeva slovenščino, saj se v javnosti v slovenskem jeziku s svojim otrokom pogovarja le še 24 ali 53 % ljudi, medtem ko se jih v nemščini 4 ali 9 %, močno pa se odstotek poveča v korist sporazumevanja tako v slovenščini kot nemščini, kombinirano se namreč pogovarja 14 ali 31 % ljudi. Trije ali 7 % se z otroki pogovarjajo v drugem jeziku. (Graf 7)



Graf 6: Sporazumevanje z otroki v domačem okolju

(45 odgovorov, 1 oseba ni odgovorila)



Graf 7: Sporazumevanje z otroki v javnosti

(45 odgovorov, 1 oseba ni odgovorila)

Nadaljna analiza podatkov, razvidnih iz grafov 3, 6 in 7:

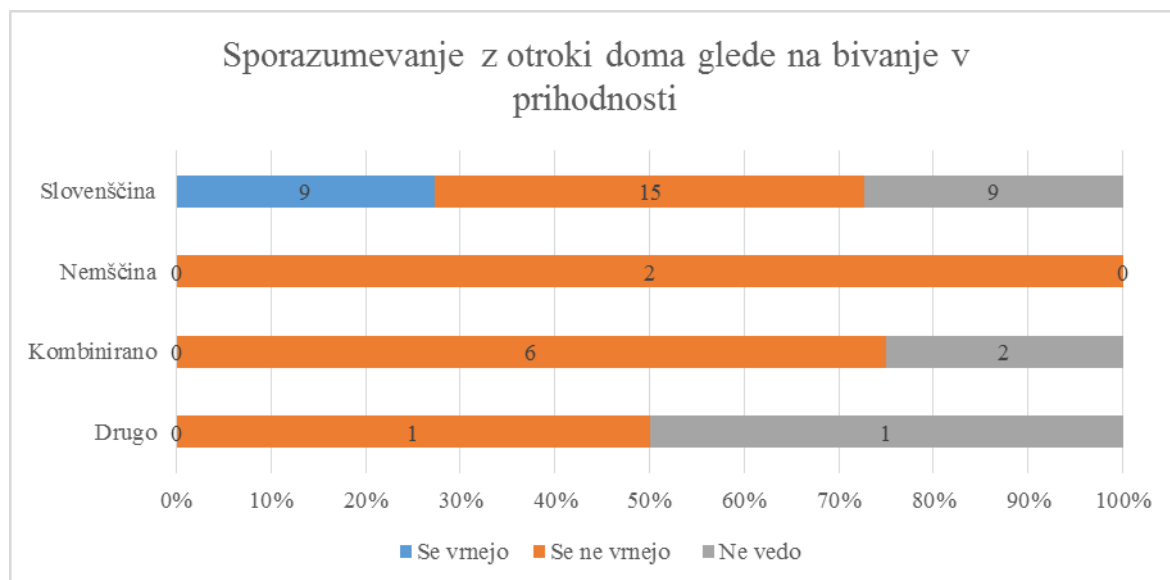
Med tistimi, ki otroke imajo in se nameravajo vrniti v Slovenijo, jih je 9 ali 100 % odgovorilo, da se doma z njimi pogovarjajo v slovenščini, medtem ko se v javnosti ta odstotek nekoliko spremeni, saj se 7 ali 78 % ljudi z otroki pogovarja v javnosti v slovenskem jeziku, 1 oziroma 11 % kombinirano (slovenščina/nemščina) in 1 ali 11 % v drugem jeziku (v angleškem).

Med Slovenci, ki se v Slovenijo ne nameravajo vrniti, jih s svojimi otroki v domačem okolju 15 ali 63 % govori v slovenščini, 6 ali 25 % kombinirano (slovenščina/nemščina)⁴¹, 2 ali 8 % v nemščini in 1 ali 4 % v drugem jeziku (nemško/bosansko). V javnosti se odstotek ljudi, ki se z otroki pogovarjajo kombinirano (slovenščina/nemščina) ali v nemščini močno poveča, saj se jih od 24 vprašanih, ki spadajo v to kategorijo, le 7 ali 29 % z otroki pogovarja v slovenščini,

⁴¹ Med prejetimi odgovori je sicer pod kategorijo *Kombinirano (slovenščina/nemščina)* odgovorilo 5 ljudi in pod kategorijo *Drugo* 2 človeka. A ker je pri enem od slednjih kombinacija tudi s slovenščino (slovenščina/nemščina/angleščina), sem odgovor v analizi uvrstila v kategorijo *Kombinirano (slovenščina/nemščina)*.

medtem ko se jih kombinirano (slovenščina/nemščina) pogovarja 13 ali 54 %, nemško 4 ali 17 %, v drugih jezikih pa nihče.⁴²

Med tistimi, ki so odgovorili, da še ne vedo, ali se bodo vrnili v Slovenijo ali ne, jih je 9 ali 75 % odgovorilo, da se v domačem okolju z otroki pogovarjajo v slovenščini, 2 ali 17 % kombinirano (slovenščina/nemščina)⁴³ in 1 ali 8 % v drugem jeziku (bosanski jezik). Vsi, ki se v domačem okolju pogovarjajo slovensko, se tako tudi v javnosti, odstotek se na račun posameznika, ki se v domačem okolju pogovarja kombinirano (slovenščina/angleščina), celo poveča. Tako se v javnosti s svojimi otroki v slovenskem jeziku pogovarja 10 ali 84 % ljudi, 1 ali 8 % kombinirano (slovenščina/nemščina) in eden ali 8 % bosansko.⁴⁴

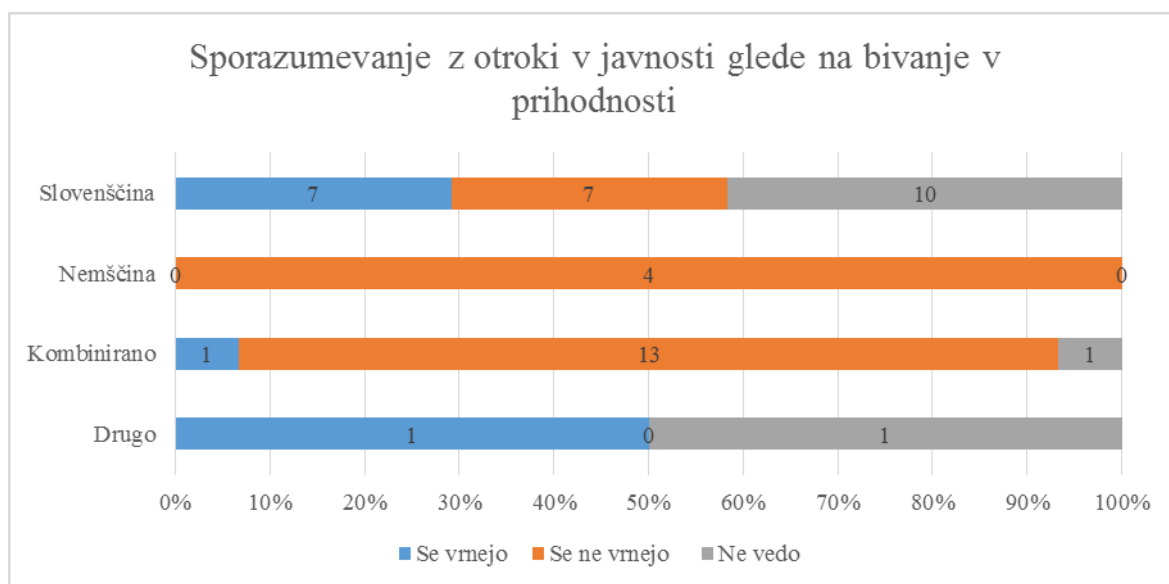


Graf: 6.1.: Sporazumevanje z otroki doma glede na prihodnost

⁴² Tudi pri tem vprašanju sem posameznika, ki je odgovoril z *Drugo* (slovenščina/nemščina/angleščina), uvrstila v kategorijo *Kombinirano* (slovenščina/nemščina).

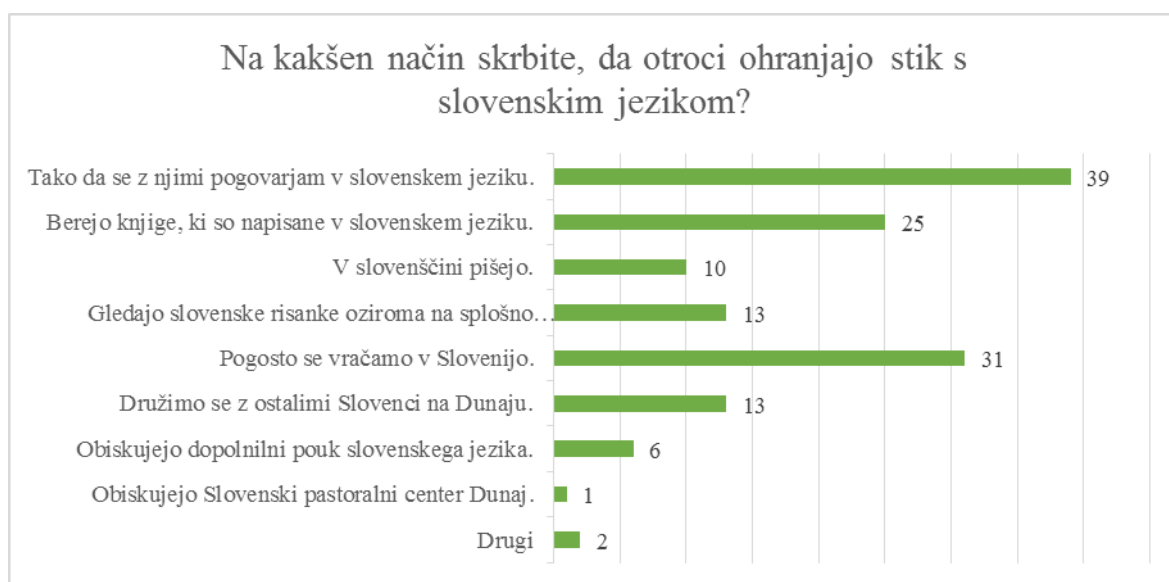
⁴³ Na to vprašanje je eden od anketirancev odgovoril z *Drugo* (slovenščina/angleščina), zaradi česar sem odgovor pri analizi uvrstila v kategorijo kombinirano.

⁴⁴ V analizo je pri vprašanjih *V katerem jeziku vi (intervjuvanec) z otroki govorite v domačem okolju?* In *Ali vi (intervjuvanec) v javnosti z otroki govorite slovensko ali nemško?* zajetih le 12 odgovorov, saj ena oseba nanju ni odgovorila.



Graf: 7.1.: Sporazumevanje z otroki v javnosti glede na prihodnost

- Na vprašanje, kako skrbijo, da njihovi otroci ohranjajo stik s slovenščini, so anketiranci lahko odgovorili z enim ali več odgovori. Otroke jih ima sicer 46, vendar ena oseba na to vprašanje ni odgovorila, zato so v analizo všteti odgovori 45 ljudi.
-



Graf 8: Stik s slovenščino

Z grafa je razvidno, da največ Slovencev na Dunaju, in sicer 39 ali 87 %, stik s slovenščino pri otrocih ohranja tako, da se z njimi pogovarja. Enaintrideset ali 69 % se jih prav s tem

namenom pogosto vrača v Slovenijo, 25 ali 62 % staršev pa je odgovorilo, da njihovi otroci z namenom ohranjanja slovenskega jezika berejo knjige v slovenščini. Pri vseh teh odgovorih je odstotek dokaj visok, medtem ko je pri vseh ostalih odgovorih odstotek že veliko manjši oziroma drugače: ostalih rešitev se poslužuje manj kot polovica vprašanih. Tako je na primer 13 ali 29 % staršev odgovorilo, da njihovi otroci gledajo slovenske risanke oziroma na splošno slovenske oddaje, enako število jih je odgovorilo, da se z namenom ohranjanja slovenskega jezika pri otrocih družijo z ostalimi Slovenci na Dunaju. Le 10 ali 22 % jih je odgovorilo, da njihovi otroci v slovenščini pišejo (z namenom ohranjanja jezika), 6 ali 13 %, da obiskujejo dopolnilni pouk slovenskega jezika, in 1 ali 2 %, da obiskujejo Slovenski pastoralni center Dunaj. Ena oseba je odgovorila, da se s svojim otrokom sporazumeva samo v nemščini in da ne skrbi za ohranjanje slovenskega jezika, ena oseba pa je odgovorila, da se otrok ne druží s Slovenci, temveč z Bosanci.

Nadaljnja analiza podatkov, razvidnih z grafov 4, 6 in 7:

Od 61 vprašanih, ki se s svojim partnerjem pogovarjajo slovensko, jih ima otroka oziroma otroke 25, od tega se jih z njimi v domačem okolju v slovenščini pogovarja 20 ali 80 %, 5 ali 20 % pa kombinirano (slovenščina/nemščina).⁴⁵ V javnosti se v slovenskem jeziku pogovarja 14 ali 56 % vprašanih, 10 ali 40 % kombinirano (slovenščina/nemščina)⁴⁶, 1 ali 4 % pa v angleščini.

Od 14 ljudi, ki se s svojim partnerjem pogovarjajo nemško, jih ima otroka ali otroke 6. V domačem okolju se z njimi 4 ali 67 % vprašanih pogovarja slovensko, 1 ali 17 % kombinirano (slovensko/nemško) in 1 ali 17 % nemško, medtem ko se v javnosti 2 ali 33 % z otroki pogovarja v slovenščini, 3 ali 50 % kombinirano (slovenščina/nemščina) in 1 ali 17 % v nemščini.

⁴⁵ Tudi v tem primeru se eden od vprašanih z otrokom oziroma otroki pogovarja v kombinaciji slovenščina/nemščina/angleščina in je pri analizi uvrščen v kategorijo *Kombinirano (slovenščina/nemščina)*.

⁴⁶ Velja enako kot v zgornji opombi.

Od 8 anketirancev, ki se s svojim partnerjem pogovarjajo kombinirano (slovenščina/nemščina), imajo otroka ali otroke trije. Dva ali 66 % se z njimi pogovarjata slovensko in eden ali 33 % kombinirano (slovensko/nemško). V javnosti se po eden ali 33 % z njimi pogovarja slovensko, kombinirano (slovensko/nemško) oziroma nemško.

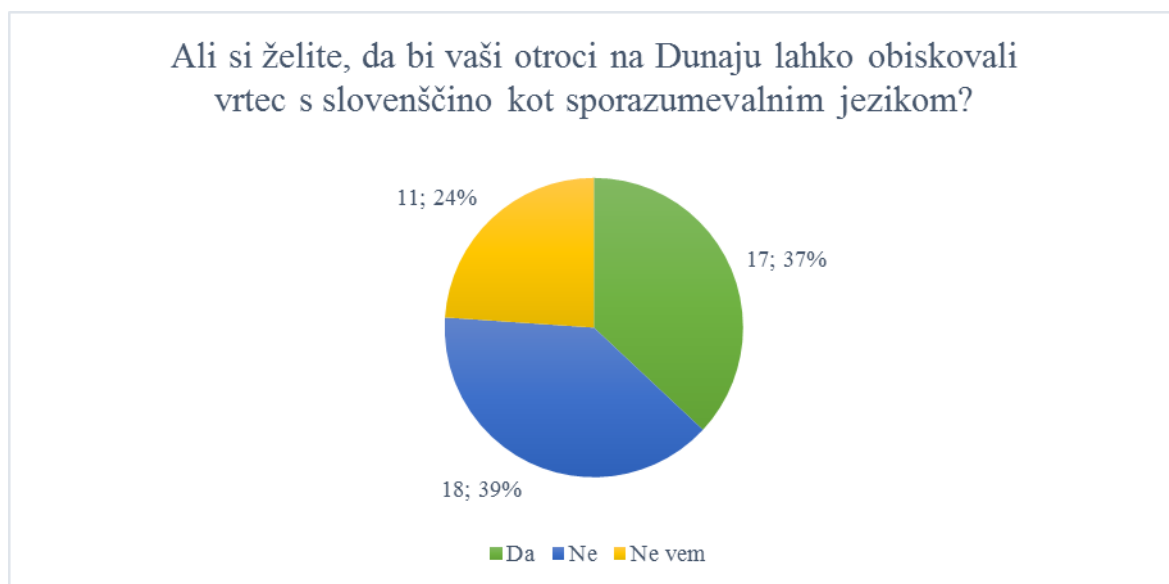
Od 25 ljudi, ki so navedli, da se svojim partnerjem ne pogovarjajo v slovenščini, nemščini ali v kombinaciji obeh jezikov, jih ima otroka ali otroke 10, vendar pa jih je v analizi upoštevanih 9, saj ena oseba na vprašanji *V katerem jeziku vi (intervjuvanec) z otroki govorite v domačem okolju?* In *Ali vi (intervjuvanec) v javnosti z otroki govorite slovensko ali nemško?* ni odgovorila. Med njimi se jih z otroki v domačem okolju v slovenščini pogovarja 6 ali 67 %, 1 ali 11 % kombinirano (slovenščina/angleščina), 2 ali 22 % pa v drugih jezikih (bosansko oziroma bosansko/nemško). V javnosti se jih 6 ali 67 % pogovarja s svojimi otroki slovensko, 1 ali 11 % kombinirano (slovenščina/nemščina), 1 ali 11 % nemško in 1 ali 11 % v drugem jeziku (v bosanskem).

Med 25 ljudi, ki so navedli, da nimajo partnerja, imata otroka ali otroke 2. Po eden ali 100 % se z njimi tako v domačem okolju kot v javnosti pogovarja slovensko oziroma nemško.

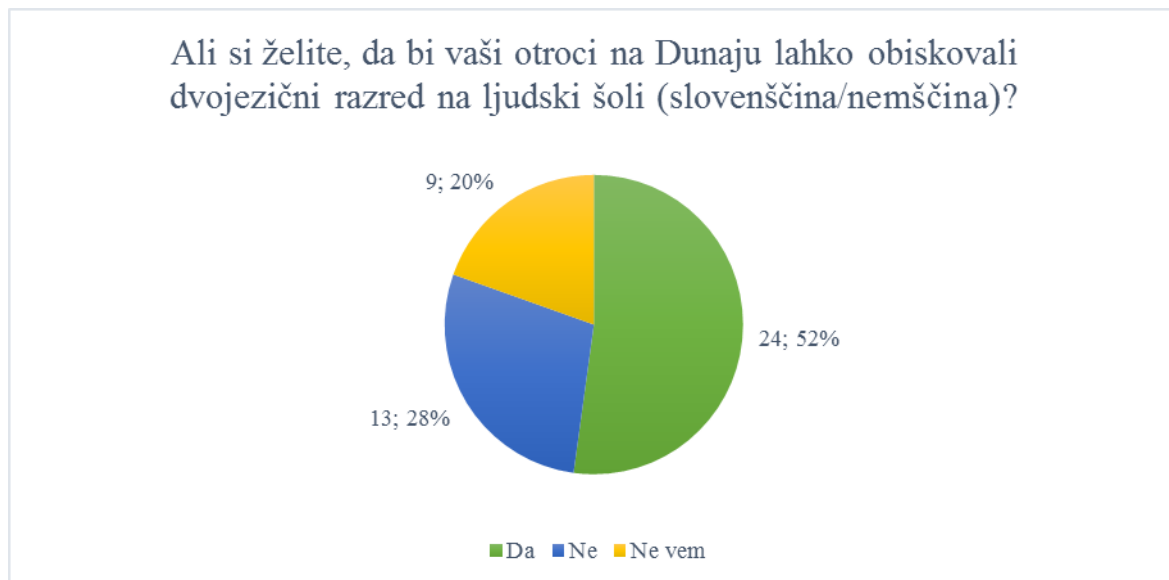
- Naslednja tri vprašanja so se navezovala na izobraževalne ustanove formalnopravnega značaja (ne vse). Zato sem Slovence, ki živijo na Dunaju in ki imajo otroke, vprašala »Ali si želite, da bi vaši otroci na Dunaju lahko obiskovali vrtec s slovenščino kot sporazumevalnim jezikom? (Graf 9), Ali si želite, da bi vaši otroci na Dunaju lahko obiskovali dvojezični razred na ljudski šoli (slovenščina/nemščina)? (Graf 10), Ali si želite, da bi lahko svojega otroka prijavi k pouku materinščine, ki naj bi se izvajal na eni od dunajskih gimnazij? (Graf 11)«.

Med 46 starši bi jih svojega otroka v vrtec vpisalo 17 ali 37 %, 18 ali 39 % se jih za to ne bi odločilo, 11 ali 24 % pa jih ne ve. Da bi lahko njihovi otroci obiskovali dvojezični razred na ljudski šoli, si želi 24 ali 52 % staršev, 13 ali 28 % si tega ne želi, 9 ali 20 % pa jih ne ve. K pouku materinščine, ki naj bi se izvajal na eni od dunajskih gimnazij, bi si želelo svojega

otroka vpisati 31 ali 68 % staršev, 8 ali 17 % se jih za to ne bi odločilo, 7 ali 15 % pa jih ne ve.

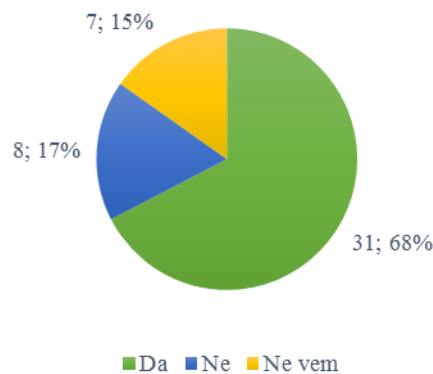


Graf 9: Vrtec



Graf 10: Ljudska šola

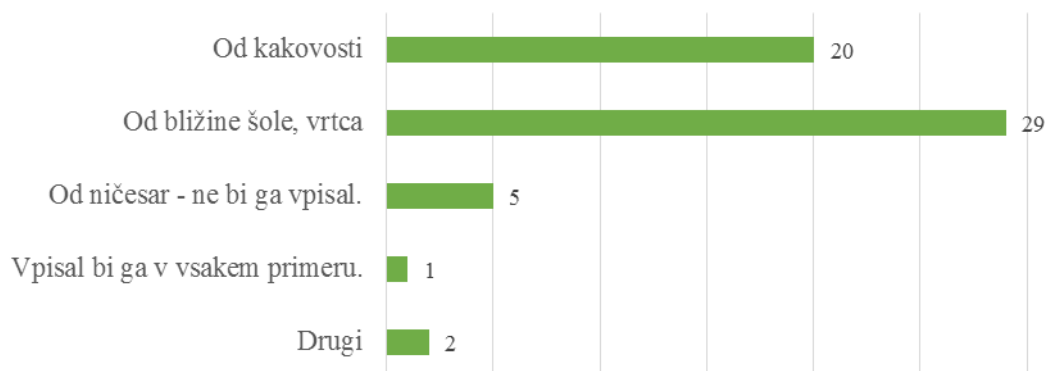
Ali si želite, da bi lahko svojega otroka prijavi k pouku materinščine, ki naj bi se izvajal na eni od dunajskih gimnazij?



Graf 11: Gimnazija

- Ne glede na to, kako so odgovorili, sem vse starše prosila, naj odgovorijo, od česa je vpis v te institucije odvisen, pri čemer je lahko vsak odgovoril z več kot enim odgovorom. Devetindvajset ali 63 % jih je odgovorilo, da je vpis odvisen od bližine šole oz. vrtca, 20 ali 43 % je dejalo, da na to vpliva kakovost pouka, 11 ali 24 % pa jih je obkljukalo oba odgovora, torej da je odvisno tako od šole/vrtca kot od kakovosti izvedbe. Pet ali 11 % staršev je dejalo, da otroka v te institucije ne bi vpisalo v nobenem primeru, 1 ali 2 % pa, da v vsakem. Dva vprašana ali 4 % vseh sodelujočih je v razdelku *Drugo* odgovorilo, da so otroci za tovrstna šolanja že prestari.

Ne glede na to, kako ste odgovorili zgoraj, od česa je odvisno, ali bi otroka vpisali v slovenski vrtec, dvojezični razred ali k pouku materinščine?



Graf 12: Od česa je odvisen vpis

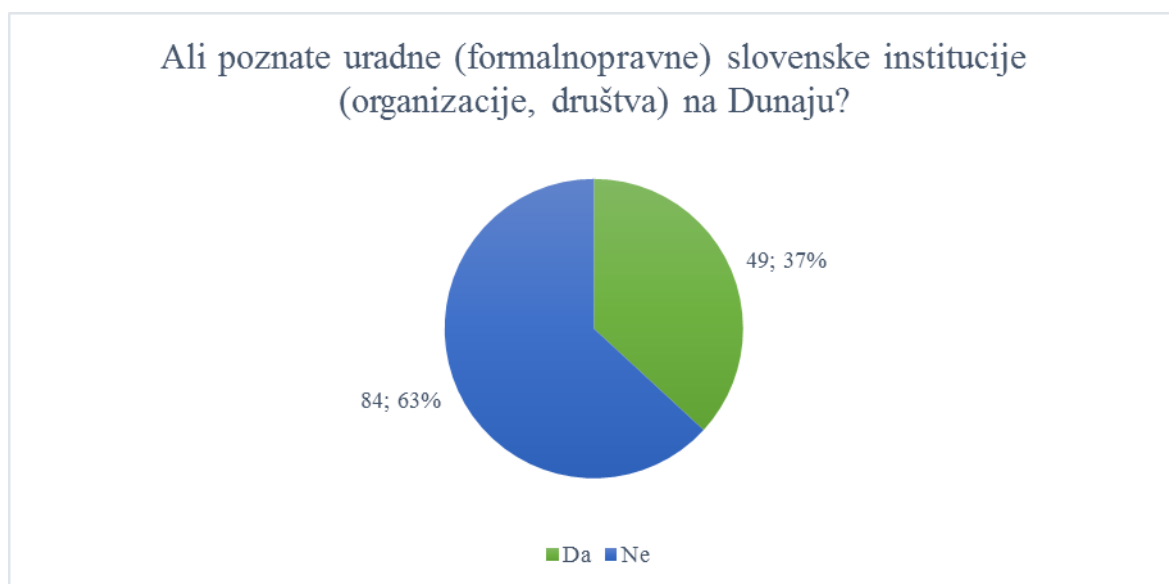
- Pri zadnjem vprašanju znotraj tega sklopa me je zanimalo, ali si anketiranci želijo, da bi njihovi otroci znali slovensko. Enainštirideset oziroma 89 % ljudi je odgovorilo, da si želijo, in 1 oziroma 2 %, da ne. Štirje ali 9 % vseh vprašanih je odgovorilo, da jim je vseeno. (Graf 13)



Graf 13: Želja po znanju

3. SKLOP C

- V tem sklopu sem zastavila samo eno vprašanje, vendar pa je bilo od odgovora odvisno, na katera vprašanja bo anketiranec odgovarjal v nadaljevanju. Zanimalo me je, ali anketiranci poznajo uradne slovenske institucije na Dunaju ali ne. Če so odgovorili z da, kar je storilo 49 ali 37 % ljudi, potem so v nadaljevanju odgovarjali na vprašanja znotraj SKLOPA Č, če pa so odgovorili z ne, kakor je odgovorilo 84 ali 63 % ljudi, potem so šli na SKLOP D.



Graf 14: Poznavanje formalnopravnih institucij

4. SKLOP Č

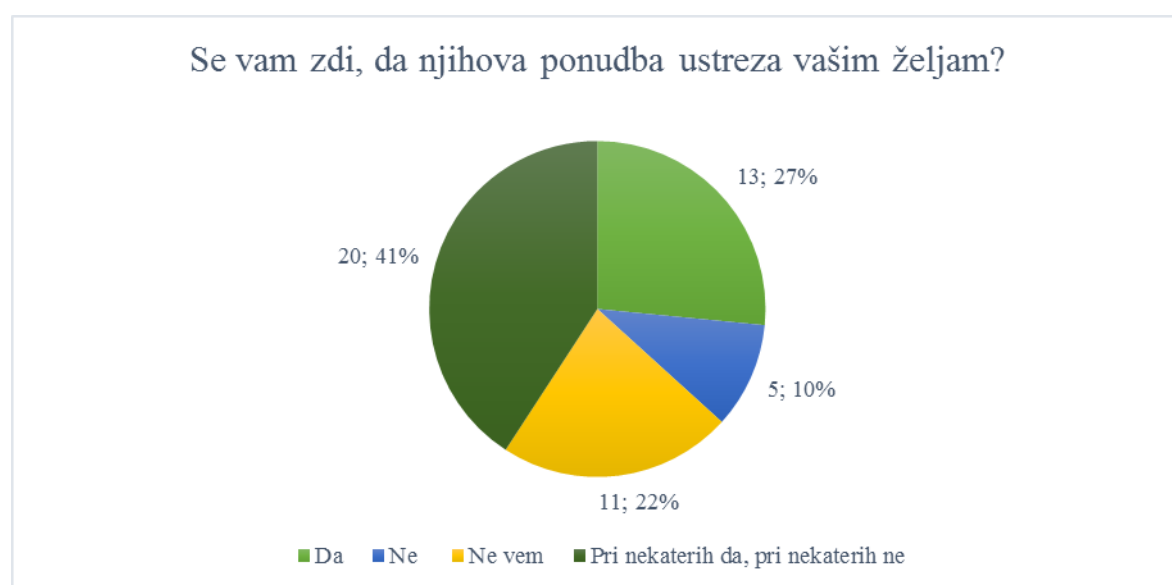
- Kot rečeno, so na vprašanja v tem sklopu odgovarjali tisti anketiranci, ki so na zgornje vprašanje odgovorili z da, kar pomeni, da je bil vzorec pri teh vprašanjih 49 ljudi. Najprej me je seveda zanimalo, katere so te institucije, ki jih poznajo, pri čemer možni odgovori niso bili dani vnaprej, temveč so se morali institucij anketiranci spomniti sami. Odgovori so bili sledeči:



Graf 15: Poimensko poznavanje formalnopravnih institucij

Osemindvajset ali 57 % vseh vprašanih je kot uradno (formalnopravno) slovensko institucijo na Dunaju navedlo Veleposlaništvo RS, 15 ali 31 % jih je navedlo Korotan, 12 ali 24 % že pokojni Slovenski znanstveni inštitut, 11 ali 22 % Klub slovenskih študentk in študentov na Dunaju⁴⁷, 8 ali 16 % jih je navedlo Skico, 4 ali 8 % Slovensko iniciativo Dunaj, Stalno predstavništvo Republike Slovenije pri OZN, OVSE in drugih mednarodnih organizacijah na Dunaju in Knafljev dom, 2 ali 4 % Slovenski pastoralni center Dunaj in 1 ali 2 % predstavništvo Slovenske turistične organizacije v Avstriji. Deset odgovorov zaradi premalo natančnega opisa nisem mogla uvrstiti nikamor.

- Zatem me je zanimalo, ali se jim zdi, da ponudba institucij ustreza njihovim željam. Od 49 vprašanih jih je 13 ali 27 % odgovorilo z da, 5 ali 10 % z ne, 20 ali 41 % jih je odgovorilo, da pri nekaterih da in pri nekaterih ne, 11 pa jih je odgovorilo, da ne vedo.

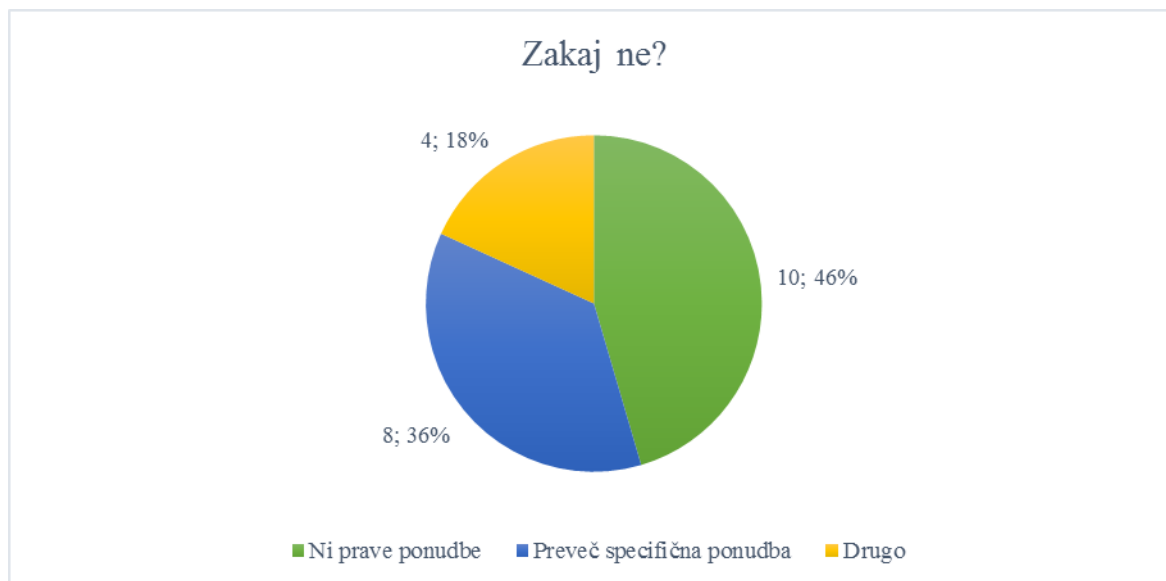


Graf 16: Ustreznost ponudbe

⁴⁷ V to kategorijo sem uvrstila tudi naslednje odgovore: Društvo slovenskih študentov, Društvo slovenskih študentov na Dunaju, Društvo koroških Slovencev, Klub slovenskih študentov, Klub slovenskih študentov na Dunaju.

4.1. SKLOP Č – A

- Petindvajset ljudi, ki so na zgornje vprašanje odgovorili z ne ali pri nekaterih da, pri nekaterih ne, sem nadalje vprašala, zakaj ne (torej, zakaj jim ponudba ne ustreza) (Graf 17). Odgovorilo je 22 ljudi, trije odgovora niso podali. Deset ali 46 % jih je odgovorilo, da ni prave ponudbe, 8 ali 36 % pa, da je ponudba preveč specifična (npr. je za študente, je karitativna, znanstvena). Štirje so odgovorili s svojimi besedami (prepis prejetih odgovorov je dobeseden), in sicer:
 - »KSSSD je zelo dobro organiziran, seveda pa zajema predvsem studente. Kar je tudi prav. Druge organizacije pa so ravno v razvoju in vprašanje bo predvsem, ali bomo zmogni vključiti kar se da veliko slovencev in slovenk na dunaju.«
 - »slabo komuniciranje nacrtov, brez kontinuitete, pomankanje transparentnih nacrtov in povezanost«
 - »premalo informacij zaradi nepoznanja postopkov, prevec demokracije, vsi postopki trajajo veliko predolgo (npr. podaljsanje potnega lista)«
 - »Ker so v primerjavi s "koroškimi Slovenci" avtohtoni Slovenci (v Sloveniji rojeni) na Dunaju v deprivligiranem položaju, kar se tiče določenih sofinanciranj in štipendij na študijskem področju - tako s strani matične države, kot tudi Avstrije (po avstrijski državni pogodbi iz leta 1955, Artikel 7, imajo recimo koroški Slovenci kot uradna priznana manjšna pravico do uporabe lastnega jezika na uradih, pravico do sofinanciranja določenih projektov, itd.).«



Graf 17: Zakaj ne?

5. SKLOP D

- Na naslednja vprašanja so odgovarjali vsi anketiranci. Za začetek me je zanimalo, ali se udeležujejo dogodkov, ki jih Slovenci na Dunaju organizirajo sami. Devetinštirideset ali 37 % jih je odgovorilo, da se, 84 ali 63 % pa jih je odgovorilo, da se tovrstnih dogodkov ne udeležje.



Graf 18: Udeleževanje neformalnih dogodkov

- Nadalje me je zanimalo, katera neformalna društva, namenjena Slovencem na Dunaju, poznajo. Odgovori so bilo sledeči:

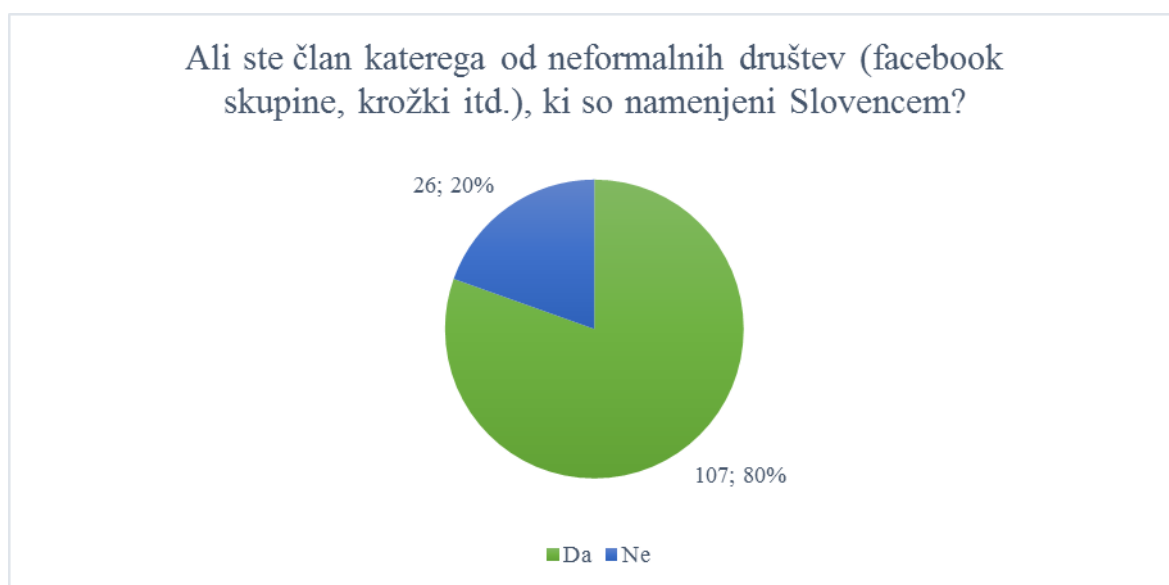


Graf 19: Poimensko poznavanje neformalnih skupin

Največ ljudi je navedlo ali facebook na splošno ali pa eno od skupin na facebooku, skupaj kar 96 oziroma 72 %. Med vsemi vprašanimi jih je 51 ali 38 % navedlo facebook skupino Slovenci na Dunaju, 40 ali 30 % jih je v odgovor napisalo facebook skupina oziroma skupine (niso določili, katero/katere konkretno imajo v mislih), 6 ali 5 % jih je omenilo facebook skupino Prevozi Slovenija – Dunaj, še 4 ali 3 % so omenili facebook skupino Delo & nastanitev Slovenci na Dunaju. Štiriindvajset ali 18 % anketirancev je odgovorilo, da ne poznajo nobenega neformalnega društva oziroma skupine, 6 ali 5 % jih je kot neformalno društvo navedlo Klub slovenskih študentk in študentov na Dunaju, po 4 ali 3 % vprašanih je odgovorilo, da poznajo SID in Modrega zajca, po 3 ali po 2 % anketiranih pa je odgovorilo, da poznajo Kotor (tam se Slovenci enkrat mesečno dobivajo na večerji) ali pa se udeležujejo piknikov (enkrat na leto). Po dva odgovora (2 %) so dobili Korotan, facebook skupina Dvojezični »Mini-Club« (v odgovorih ni bilo navedeno, na katero od dveh se nanaša), facebook skupina WU Slovenci, Slovenski znanstveni inštitut, dva odgovora sta omenila

kavarno⁴⁸, 1 (1 %) pa je navedel Slovenski pastoralni center Dunaj. Osem ali 6 % odgovorov nisem mogla uvrstiti v nobeno kategorijo.

- Na vprašanje, ali so člani katerega od neformalnih društev (facebook skupine, krožki itd.), ki so namenjeni Slovencem, so anketiranci odgovorili sledeče: 107 ali 80 % jih je odgovorilo, da so člani, 26 ali 20 %, da niso.

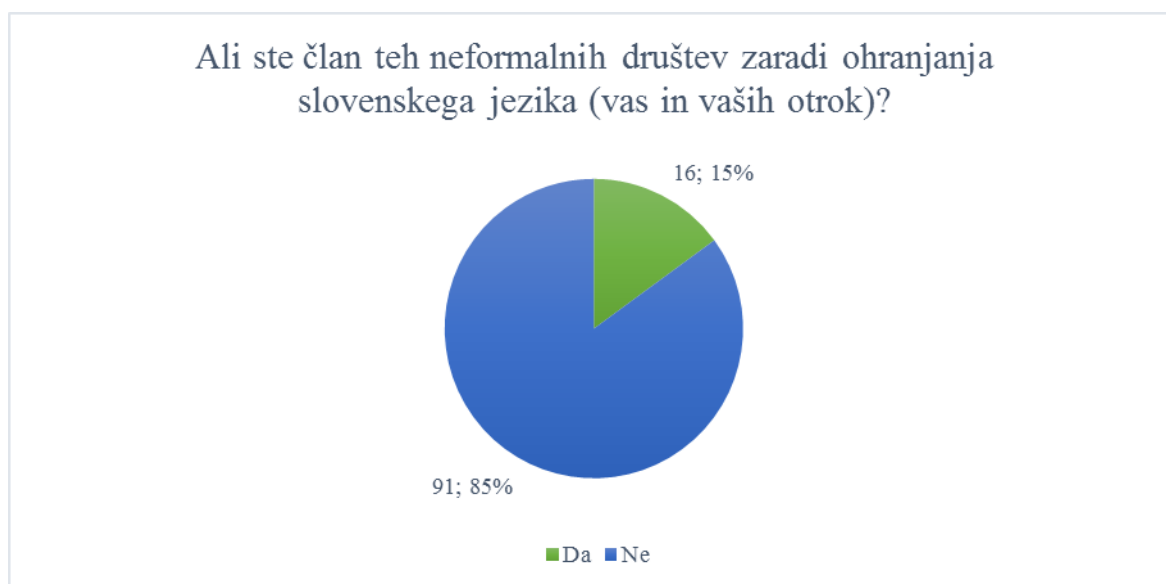


Graf 20: Članstvo v neformalnih skupinah

5.1. SKLOP D – A

- Tiste, ki so odgovorili, da so člani neformalnih društev, sem nadalje vprašala, ali so člani zaradi ohranjanja jezika (njih ali njihovih otok) (Graf 21). Šestnajst ali 15 % jih je odgovorilo z da, 91 ali 85 % pa z ne.

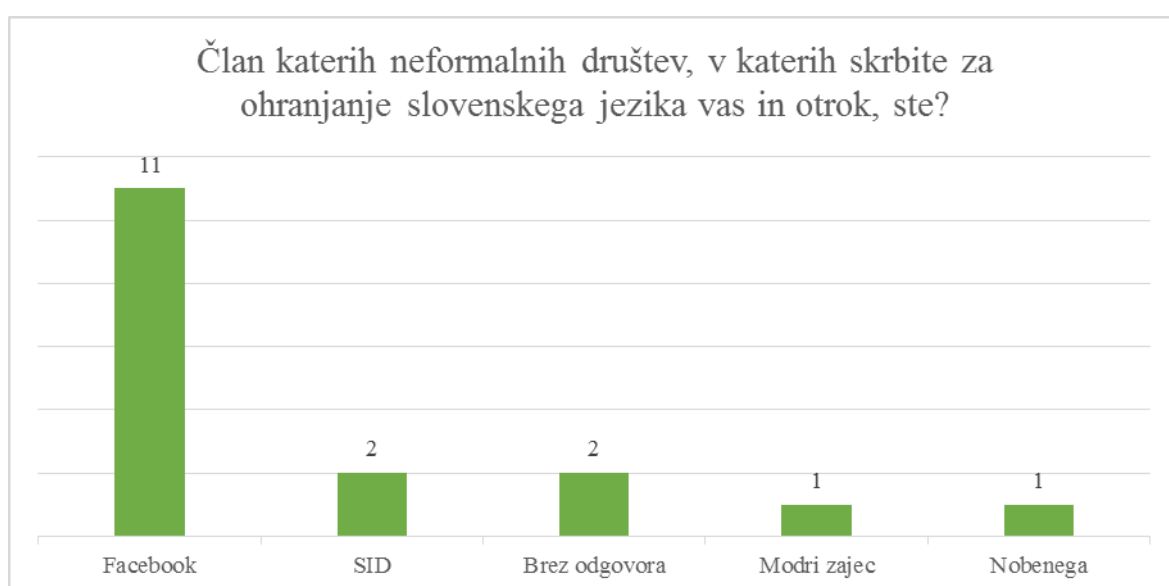
⁴⁸ Verjetno je mišljena Café Lassa, kjer se Slovenci večkrat srečujejo.



Graf 21: Članstvo zaradi slovenščine

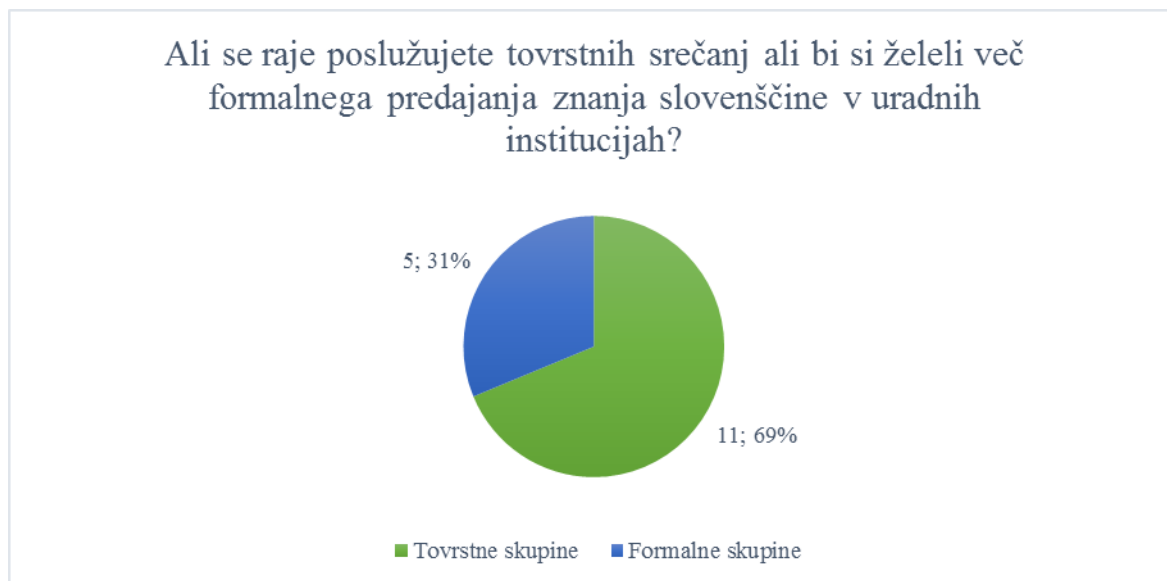
6. SKLOPE

- Na vprašanja SKLOPA E so odgovarjali tisti, ki so na zgornje vprašanje odgovorili z da. Najprej sem jih vprašala, člani katerih neformalnih društev zaradi ohranjanja slovenskega jezika so (Graf 22). Enajst ali 69 % jih je navedlo facebook ali eno od facebook skupin, 2 ali 14 % Slovensko iniciativo Dunaj in 1 ali 7 % Modrega zajca. Dva anketiranca (14 %) nista podala odgovora, 1 (7 %) pa je tokrat članstvo zanikal.



Graf 22: Poimenske skupine neformalnih skupin

- Teh 16, ki so odgovorili, da se neformalno družijo tudi zaradi ohranjanja slovenščine, sem nazadnje vprašala, ali se raje poslužujejo tovrstnih srečanj ali bi si želeli več formalnega predajanja znanja slovenščine v uradnih institucijah. Enajst ali 69 % anketirancev je odgovorilo, da se raje poslužujejo tovrstnih, torej neformalnih skupin, medtem ko je 5 ali 31 % vprašanih odgovorilo, da bi si želeli več formalnopravnega predajanja znanja slovenščine v uradnih institucijah.



Graf 23: Formalno ali neformalno

4.2. O SLOVENŠČINI NA DUNAJU S PRVE ROKE – METODOLOŠKI PRISTOP

Ta del raziskave temelji na kvalitativnem pristopu, ki je, ker se osredotoča na človekovo doživljanje in interpretacijo dogodkov, pogosto razumljen kot neznanstven. »Zavračanje kvalitativnega preučevanja kot znanstvenega izhaja iz načel pozitivizma, ki zagovarjajo stališče, da je dejstva in 'resnice' mogoče dokazati s specifičnimi metodami in pravili za njihovo uporabo ter da so ta dejstva neodvisna od konteksta raziskave.« (Kvale v Rajgelj: 90)⁴⁹ Po Steinarju Kvaletu pa je intervju namenjen izmenjavi pogledov na določeno

⁴⁹ Originalno besedilo je iz dela Steinarja Kvaleta *InterViews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*, citate pa sem povzela po Urški Rajgelj, ki jih je za potrebe svoje monografije tudi prevedla.

stvar/temo, zato trdi, da o »kvalitativnem intervjuju ni mogoče govoriti niti kot o objektivni niti kot o subjektivni metodi; njegovo bistvo je medsebojna interakcija« oziroma da »gre za dialoško pojmovanje resnice, pri katerem je znanje oziroma vedenje plod prizadevanja sodelujočih v raziskavi.« (prav tam) Za tovrstno metodo sem se odločila tudi jaz, saj sem želela preveriti, na kakšen način Slovenci, ki živijo na Dunaju, razumejo stanje glede jezikovne infrastrukture. Ker pri tem ni pravih in napačnih odgovorov, se mi je zdel polstrukturiran (poglobljen) intervju, katerega cilj je bil anketna vprašanja postaviti v kontekst, kakor ga pač razumejo intervjuvanci, ustrezna izbira. Značilnosti polstrukturiranega intervjuja, tudi po Kvaletu, so sicer naslednje: vprašanja so odprtega tipa, postavljajo se podvprašanja, pri čemer se intervjuvanca večkrat prosi, naj svoja opažanja, mnenja itd. pojasni. Intervju se zaključi, ko se začne intervjuvanec ponavljati.

Odločila sem se, da intervjujev ne bom snemala, temveč da se bom poslužila metode beleženja. Čeprav velja snemanje za bolj zanesljivo, pa sem se za metodo beleženja odločila zaradi želje po čim večji sproščenosti in iskrenosti intervjuvank, legitimnost pa sem intervjujem podelila s podpisanim soglasjem – da so vse, kar je zapisano, izrekle – vseh sodelujočih.

Na tako zastavljen intervju sem povabila tri Slovenke, ki prebivajo na Dunaju. Zanje sem se odločila iz več razlogov. Prvi je ta, da sem na facebookovih straneh, naštetih zgoraj, opazila, da so precej aktivne, kar me je prepričalo o tem, da mi bodo na vprašanja lahko odgovorile na zanimiv in izčrpen način. Drugi razlog je njihova demografska različenost, saj so vse iz različnih okolij, različno stare, sklepala sem, kar se je izkazalo tudi za resnično, da ena od njih še nima družine, medtem ko jo drugi dve imata. Za sodelovanje so se tako odločile Barbara Kolšek, 45-letna Ljubljankanka, ki na Dunaju živi že 25 let in ima dva šoloobvezna otroke, Natalja Pinter, koroška Slovenka in mati dveh predšolskih otrok, in Maja Velcer, 27-letna Mariborčanka, ki na Dunaju živi zadnja tri leta.

4.2.1. Intervjuji

Na začetku naših pogovorov sem vsaki zastavila vprašanje, **zakaj infrastruktura (društva, pouk, itd.), vezana na slovenski jezik, na Dunaju ne zaživi**. Predvsem Barbara Kolšek in Maja Velcer sta izpostavili, da se Slovenci med seboj iz različnih razlogov večinoma sploh ne družijo. Na eni strani to pripisujeta velikosti mesta in pomanjkanju časa, na drugi strani pa naj bi bili razlogi tudi stvar slovenske mentalitete. Tako Maja Velcer nedruženje med Slovenci pripisuje želji po čimprejšnji asimilaciji, predvsem pa želji po anonimnosti, ki je po njenem mnenju pri marsikaterem Slovincu, navajenem majhnosti prostora, močno prisotna. Barbara Kolšek je do Slovencev še malo bolj stroga in pravi, da se jih na deklarativni ravni sicer želi družiti večina, da pa »je slovenski narod navajen, da se mu vse servira na pladnju« in da mora biti za Slovence »vse okoli vogala, če ni, ne pridejo.« Po njenem mnenju se Slovenci tudi ne želijo aktivno vključiti v organizacijo dogodkov za Slovence, saj se jim preprosto ne da. Drugače je pri koroških Slovencih, ki se med seboj družijo veliko pogosteje, za kar je, vsaj tako Natalja Pinter, razlogov več. Na eni strani je pri koroških Slovencih bolj prisotna zavest o tem, kako hitro se materni jezik v tujejezičnem okolju izgubi, po drugi strani pa se koroški Slovenci poznajo od prej. Nekateri so bili sovaščani, veliko jih je skupaj obiskovalo gimnazije, v vsaki generaciji jih gre veliko na Dunaj študirat. Hkrati Natalja Pinter pravi, da jim druženje močno olajšajo prostori Kluba slovenskih študentk in študentov na Dunaju, kjer se dogodki, ki potekajo v slovenskem jeziku, pogosto tudi odvijajo.

Kljub večinski neodzivnosti vse tri poskušajo organizirati dogodke, ki bi bili namenjeni Slovincem. Natalja Pinter je tako ena od soustanoviteljic društva Slovenska iniciativa Dunaj⁵⁰, Barbara Kolšek pomaga pri organizaciji dogodkov, zbranih pod imenom (ni še društvo) Slovensko športno društvo Dunaj, Maja Velcer pa je ustanoviteljica organizacije Modri Zajec – ustvarjalnice za otroke na Dunaju, s pomočjo katere je želela pripraviti vikend otroških delavnic. Zanimalo me je, **zakaj se kljub neodzivnosti trudijo organizirati dejavnosti, ki bi bile namenjene Slovincem, ki živijo na Dunaju**. Predvsem namen SID-a je, tako Natalja Pinter, možnost srečevanja na dogodkih, na katerih bi bil sporazumevalni jezik slovenščina. To, pravi, je pomembno predvsem zaradi otrok, ki jezik okolice, vsaj koroška izkušnja je taka, hitro vsrkavajo, hkrati je priložnosti za nemščino veliko več, zaradi

⁵⁰ V nadaljevanju SID.

česar jih je treba k dejavnostim, pri katerih je sporazumevalni jezik slovenščina, pritegniti že zgodaj. Maja Velcer je dejala, da je želela preizkusiti, ali ima lahko neko socialno podjetje na Dunaju, ki bi bilo namenjeno ohranjanju oziroma učenju slovenskega jezika skozi igro, poslovni potencial. Želela je združiti poslovno znanje in vizijo – ohranjati slovenski jezik v tujejezičnem okolju –, vendar ji zaradi neodzivnosti ljudi ideje ni uspelo realizirati v takšni meri, kot bi bilo za uspešno delovanje potrebno. Kljub temu bo v prihodnje še poskušala, v prihodnjem letu namerava v času šolskih počitnic, torej takrat, ko imajo otroci in starši več časa, ponuditi različne otroške delavnice. Trenutno se z organizacijo dogodkov, namenjenih Slovencem na Dunaju, samostojno ne ukvarja, vendar pa pomaga Nataliji Pinter in s tem SID-u. Barbara Kolšek pravi, da čeprav trenutno pomaga pri pridobivanju članov za Slovensko Športno Društvo Dunaj, zaradi neodzivnosti ljudi nima interesa, da bi se sama lotila kakšnih novih projektov, in da pomaga, ker je pobudnik društva njen prijatelj.

Na vprašanje, **kako se Slovenci, če že se, najpogosteje povezujejo**, je Natalja Pinter odgovorila, da je odgovor odvisen od tega, ali govorimo o koroških Slovencih ali Slovencih, ki so se na Dunaj preselili iz Slovenije. Prvi se poznajo že od prej in imajo razširjeno mrežo poznanstev, prek katerih potem pride do novih poznanstev, medtem ko se Slovenci iz Slovenije najpogosteje povezujejo prek spleta. Tudi ona je vse tiste mame, ki jih ni poznala že od prej in ki jih je povabila, da svoje otroke vpišejo na pevske urice pod okriljem SID-a, našla prek facebooka, in sicer prek strani Dvojezičen »Mini-Club« za otroke rojene 2012 in starejše. Tudi Maja Velcer je dejala, da se Slovenci najpogosteje odzivajo prek spletnih strani, kar pa nima nujno učinka pri dejanskem sodelovanju pri aktivnostih. Tako je njeno facebook stran, Modri Zajec – ustvarjalnice za otroke na Dunaju, všečkalo kar nekaj ljudi, ko pa jih je povabila na sicer plačljive ustvarjalnice, odziva ni bilo.

Na vprašanje, **zakaj se starši ne odločajo v večjem številu, da bi njihovi otroci obiskovali dopolnilni pouk slovenskega jezika, oziroma zakaj svojih otrok ne prijavljajo k pouku materinščine**, je Barbara Kolšek odgovorila, da slovenščina in slovenski dopolnilni pouk težko konkurirata ostalim dejavnostim, ki jih ponuja Dunaj. Pravi, da mora biti otrokom zanimivo in ne dolgočasno, le tako bi slovenščina imela možnost. Ker ni ponudbe, ki bi otroke animirala, se ti po njenem mnenju raje kot za dopolnilni pouk slovenskega jezika odločijo za druge dejavnosti. Da lahko ob neustreznih ponudbi slovenščina pridobi negativno

konotacijo in s tem povzroči nezainteresiranost otrok, je opozorila tudi Natalja Pinter. Odločujoči so tudi razlogi, vezani na siceršnje šolanje otrok, saj lahko v Avstriji slednje traja ves dan, tako da otroci nimajo časa, da bi obiskovali dodaten pouk. Barbara Kolšek celo meni, da so tri ure, kolikor pouk enkrat tedensko traja, absolutno preveč. Šolanje v Avstriji je tako za starše kot otroke zahtevno, zato nimajo ne časa ne veselja za dodatni pouk, ki bolj kot na igri in komunikaciji temelji na klasičnem šolskem pristopu. Kot že rečeno, je po njenem mnenju otroke treba animirati in ne dolgočasiti. O neodzivnosti staršev pri vpisovanju otrok k pouku materinščine, ki bi se, kot je že bilo zapisano, ob zadostnem vpisu izvajal na eni od dunajskih gimnazij, Natalja Pinter pravi, da starši sploh ne vedo, da imajo to možnost. Ker jim tudi na šolah ne povedo, da možnost pouka materinščine obstaja, svojih otrok nanj ne vpisujejo, zaradi česar se potem tudi ne izvaja. Barbara Kolšek nasprotno pravi, da informacije tisti, ki jih resnično želijo, tudi dobijo, da težava ni v neinformiranosti, temveč ignoranci, ki je zanjo vzrok. Obe pa se strinjata, da je eden od glavnih razlogov, zakaj se starši ne odločajo za vpis otrok na pouk slovenskega jezika – naj bo dopolnilni ali kot materinščina – v oddaljenosti od institucije izvajanja pouka.

Za konec me je zanimalo, **zakaj se trudijo vzpostaviti jezikovno infrastrukturo slovenskega jezika in kaj jim slednji pomeni**. Natalja Pinter je izpostavila dva razloga. Na eni strani si želi, da bi njeni otroci odraščali v večjezičnem okolju, saj verjame, da se na ta način na splošno poveča jezikovna sposobnost otrok. Drugi razlog je vezan na njen dom oziroma ljudi s Koroškega in Slovenije, saj si želi, da bi se njeni otroci z njimi lahko sporazumevali v njenem jeziku. Če otroci ne bi govorili slovensko, bi to zanjo pomenilo izgubo slovenščine v družini in s tem prekinitev povezave njenih otrok z njenim prvotnim domom, ki pa ga sama nikoli ni dokončno zapustila. Ravno želja po tem, da bi njeni otroci znali slovensko, jo je vodila do tega, da je ustanovila SID. Tam v obliki kreativnih delavnic in pevskih uric skrbijo za zabavo otrok, vendar s poudarkom, da je ta zabava v slovenščini. Podobno pravi Barbara Kolšek, ki si prav tako želi, da bi njeni otroci govorili slovensko, za kar pa imajo malo priložnosti. Ker se njena družina v Slovenijo vrača le redko in ker mož ni Slovenec, je zanje ob nerazviti jezikovni infrastrukturi na Dunaju le malo priložnosti za vajo in sporazumevanje v slovenščini. Zaradi tega se je odločila aktivno sodelovati pri več projektih, ki zadevajo Slovence, trenutno pa ji največ časa vzame Slovensko športno društvo Dunaj. Upa, da se bo sčasoma infrastruktura razvila, saj bodo otroci Slovencev le na tak način »slovenščino ohranili«, sicer jo bodo, vsaj takšna je njena izkušnja, ali hitro pozabili ali pa se

je ne dobro naučili. Maja Velcer pravi, da si jezikovno infrastrukturo slovenskega jezika želi vzpostaviti zato, ker do zdaj tega še nihče ni uredil. Slovenski jezik ji pomeni veliko, saj se kot pisateljica zaveda, kakšno bogastvo slovenščina kot jezik, ki ga govori tako malo ljudi, predstavlja. Pravi, da je jezik že od nekdaj pomembna sestavina ohranjanja slovenske kulture in je izmed vseh negativnih stvari, ki pestijo Slovence v zadnjih letih, tudi ena lepših in prijetnejših stvari, ki jih med seboj povezuje. Ker v službah ne govorijo slovensko, so dogodki in srečanja v slovenskem jeziku, edini stik, ki ga imajo Slovenci na Dunaju s svojim maternim jezikom. Eden od pomembnejših dejavnikov, zakaj pomaga vzpostavljati jezikovno infrastrukturo slovenščine na Dunaju, pa so otroci, pravi namreč, da je zaradi tujejezičnih, večinoma nemških vrtcev in šol slovenščina »obsojena« na domačo uporabo, pri čemer je lahko ta v primerih mešanih zakonov zelo okrnjena. Ker namerava na Dunaju v prihodnjih letih zasnovati družino, si želi, da bi obstajala redna ponudba delavnic oziroma ustvarjalnic, ne pa nujno pouka. Pravi, da se razen redkih posameznikov s tem ne ukvarja nihče, zato bo poskušala tovrstne delavnice/ustvarjalnice uresničiti sama. Če te ponudbe ne bo, pravi, potem se bodo naslednje generacije težko imenovala Slovenci na Dunaju.

4.3. SKUPNA ANALIZA

Kot sem zapisala že v uvodu eksperimentalnega dela, sem poskušala v njem odgovoriti na naslednja vprašanja: katere dele jezikovne infrastrukture Slovenci na Dunaju uporabljajo in katerih ne, če česa ne uporabljajo, zakaj ne, kakšne infrastrukture si želijo. Izkazalo se je, da se – glede na mojo opredelitev dunajske infrastrukture slovenščine – ljudje poslužujejo predvsem prvega in tretjega dela infrastrukture, torej slovenski jezik največkrat uporabljajo ali v krogu družine ali pa se za srečanja dogovarjajo prek mrež, ki so si jih brez formalne podpore ustvarili sami. Zanimivo je, da tovrstne infrastrukture ne uporabljajo zaradi ohranjanja slovenskega jezika, njihovi razlogi so druge. Kar zadeva obliko koriščenja infrastrukture, se zdi, da se večina – poleg družine – najbolj poslužuje interneta. Iz številke lahko tako razberemo, da zna 49 ljudi oziroma 37 % vprašanih naštetih (kar še ne pomeni, da njihove usluge tudi izkoriščajo) vsaj eno od javnih/uradnih institucij (Graf 14), medtem ko je kar 107 ali 80 % vprašanih dejalo, da so člani vsaj ene od neformalnih skupin (Graf 20). Razberemo lahko tudi, da se fizično dogodkov, ki jih organizirajo Slovenci, udeležuje 49 ali 37 % vprašanih (Graf 18). Zanimivo pa je naslednje: odstotek Slovencev, ki znajo naštetih eno

od javnih/uradnih oziroma javnih/neuradnih institucij, je, če odštejemo družbene skupine na internetu, skoraj enak: 37 % zna naštetih vsaj eno izmed prvih, 38 % pa eno izmed drugih. Če prištejemo še internet oziroma družbene skupine, katerih ciljna skupina so Slovenci, ki živijo na Dunaju, potem se ta odstotek zelo spremeni: kar 96 ali 72 % anketirancev je na vprašanje, katere neformalne skupine poznajo, navedlo eno od facebookovih skupin, kar 82 vprašanih ali 62 % pa je odgovorilo samo z eno od facebook skupin, ki so (kar nam povedo že njihova imena) namenjene Slovencem na Dunaju.⁵¹ Internet oziroma družbene skupine imajo torej izjemen domet.

Deli infrastrukture, ki se zdijo potencialnim uporabnikom nezanimivi, se nahajajo predvsem pod točko dve, torej med javnimi/uradnimi institucijami. Razlogov za to je več, večine pa se ne da razbrati iz ankete, temveč so mi jih ljudje povedali v zasebnih pogovorih: oddaljenost od institucije, neprimerna ponudba, tudi njeno nepoznavanje. Na vprašanje, česa si želijo, je tako težko odgovoriti, saj ni skupnih predstav in teženj, temveč predvsem partikularne želje. Kljub temu se na podlagi odgovorov na vprašanja, v katerem jeziku se z otroki pogovarjajo doma/v javnosti, da sklepati, da si bolj razvejane infrastrukture želijo predvsem tisti, ki se v Slovenijo nameravajo vrniti oziroma še ne vedo, ali se bodo ali ne (grafi 6, 7, 6.1, 7.1). Če na tem mestu povzamem misli Natalje Pinter in Barbare Kolšek; ker se ljudje ne zavedajo, kako hitro se v tujejezičnem okolju prvi jezik lahko izgubi, temu ne posvečajo prevelikega pomena. Infrastruktura v večji meri zanima starše, katerih otroci se bodo morda vrnili v slovenski izobraževalni sistem, kot tiste, ki te možnosti zaenkrat ne vidijo.

Na tem mestu pa bi rada opozorila še na eno dejstvo; samo želja po nečem ni dovolj. Tako je 31 ali 68 % staršev odgovorilo, da bi svojega otroka prijavilo k pouku materinščine, ki bi se izvajal na eni od dunajskih gimnazij. Ker je anketa potekala v mesecu avgustu, bi lahko sklepali, da se ta pouk potemtakem tudi bo izvajal (oziroma se), saj so se prijave za pouk v materinščini na dunajskih gimnazijah zbirale še v mesecu septembru. Kljub temu je bilo prijavljenih manj kot 12, kar je minimum, da se pouk izvede. Čeprav ima morda Natalja Pinter prav, ko pravi, da ljudje za to možnost niso vedeli, pa je verjetno tudi res, da se niso

⁵¹ Pri javnih/uradnih institucijah se odstotek ne spremeni, saj je nemogoče vedeti, ali so imeli ljudje, ki so jih naštetih, v mislih dejansko institucijo ali njeno spletno/facebook stran. Kljub temu je jasno vsaj to: če institucijo poznajo prek spleta, vedo, da obstaja.

pozanimali oziroma, z besedami Barbare Kolšek, ponudba jim ni bila prinesena na pladnju. To pa spet pomeni; samo infrastruktura ali v tem primeru možnost njene vzpostavitve ni dovolj, da bi se jo ljudje odločili uporabljati.

5. SKLEP

Zdi se, da Slovenci na Dunaju zaenkrat še ne čutijo posebne potrebe po tem, da bi uporabljali ali sovzpostavljali infrastrukturo slovenskega jezika, če pa jo že, to najpogosteje počnejo zaradi razlogov, ki neposredno z ohranjanjem slovenskega jezika nimajo veliko (graf 21), kar seveda pripelje do nadaljnjih vprašanj: kaj to pomeni za slovensko jezikovno skupnost na Dunaju v prihodnje, ali bodo potomci preseljenih obvladali več zvrsti slovenščine? Čeprav odgovori presegajo namen te diplomske naloge, pa se zdi, da se bo slovenščina v vseh svojih različicah na Dunaju lahko ohranjala in razvijala le, če bodo obstajale »konkretne okoliščine«, v katerih jo bodo ljudje lahko uporabljali, kar pa nadalje pomeni, da bo to mogoče le ob razvejani jezikovni infrastrukturi. Poleg njenih klasičnih gradnikov – družine, šol, univerz, knjižnic – se zdi, da infrastrukturo širi tudi internet, prek katerega se ljudje, ki imajo svoje specifične želje in navade, povezujejo. Če želijo uradne (npr. Urad vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu) ali neuradne (npr. SiD) institucije na Dunaju slovenski jezik ohranjati in razvijati, potem bodo morale poskrbeti za več ponudbe, znotraj katere bo sporazumevalni jezik slovenščina, vsebina dejavnosti pa kar se da raznovrstna, hkrati pa bodo morale ljudi sploh seznaniti s svojim obstojem in nato ponudbo. Z druge strani to seveda pomeni tudi, da se bodo morali pri tem bolj aktivirati oziroma potruditi tudi Slovenci, živeči na Dunaju; samo če bo dovolj velik interes, bo infrastruktura slovenskega jezika dovolj razvejana, da bodo njeni govorci obvladali več jezikovnih zvrsti. Če do tega ne bo prišlo pravočasno, pa se bo ponovila že večkrat slišana zgodba; javna (uradna/neuradna) infrastruktura se bo začela vzpostavljati takrat, ko bo za večino potomcev sedanje generacije prvi jezik nemščina, ki bo slovenščino začela izpodrivati tudi v krogu družine. Znanje slovenščine bo tako le še osnovno in pomanjkljivo, s čimer pa bo osnovna in pomanjkljiva tudi infrastruktura, ki bo, če bo, takšno stanje poskušala popraviti. A ne nazadnje se bodo morali o tem, ali bodo soustvarjali jezikovno infrastrukturo in s tem pogoje za ohranjanje sporazumevalne zmožnosti in jezikovne kulturne zavesti, odločiti tisti, ki se jih to najbolj zadeva, v tem primeru torej Slovenci, ki živijo in bodo živeli na Dunaju.

6. VIRI IN LITERATURA

Ahačič, Kozma, 2009: Infrastruktura slovenščine 1550–1758. Stabej, Marko (Ur.), 2009: *Obdobja 28: Infrastruktura slovenščine in slovenistike*. 11–17. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Arhar, Špela idr., 2007: Korpus FidaPLUS: Nova generacija slovenskega referenčnega korpusa. *Jezik in slovstvo* 52/2. 95–110. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.

Bahovec, Igor, 2005: Skupnosti: teorije, oblike, pomeni. Ljubljana: Založba Sophia.

Bedenk, Kasilda idr. 2009: Avstroslovenistična pestrost pedagoškega izziva. Stabej, Marko (Ur.), 2009: *Obdobja 28: Infrastruktura slovenščine in slovenistike*. 41–48. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Bergoč, Simona, 2010: Slovenščina med Balkanom in Evropo. O slovenščini in njenih govoricah in govorkah v obdobjih politične odcepitve in integracije. Koper: Univerzitetna založba Annales.

Bešter Turk, Marja, 2011: Sporazumevalna zmožnost – eden izmed temeljnih ciljev pouka slovenščine. *Jezik in slovstvo* 56/3–4. 111–130. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.

Dolenc, Sašo, 2011: *Kaj je znanost?* Ljubljana : Kvarkadabra, društvo za tolmačenje znanosti : Studia Humanitatis.

Doleschal, Ursula, 2009: Infrastruktura in razvoj slovenščine in slovenistike na Koroškem. Stabej, Marko (Ur.), 2009: *Obdobja 28: Infrastruktura slovenščine in slovenistike*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 97–101.

Gomezel Mikolič, Vesna, 2000: Povezanost narodne in jezikovne zavesti. *Jezik in slovstvo* 45/5. 173–185. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.

IKT-Einsatz in Haushalten und Unternehmen 2012. Statistik Austria. *Digitales: Österreich*. Dostopno na: <https://www.digitales.oesterreich.gv.at/site/5428/default.aspx>

International migrations and migrations within Austria acc.to communes. *STATcube – Statistical Database of Statistics Austria*. Dunaj (11. junij. 2015). Dostopno na: <http://statcube.at/superwebguest/autoLoad.do?db=debevwan010>

Jenko, Elizabeta, 2009: Učenje in študij slovenskega jezika na dunajski univerzi. Stabej, Marko (Ur.), 2009: *Obdobja 28: Infrastruktura slovenščine in slovenistike*. 185–189. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani

Jerovšek, Petra, 2014: Jezikovna stališča mladih do slovenščine in nemščine na avstrijskem Koroškem: diplomsko delo. Mentor: Marko Stabej. Somentorica: Maja Bitenc. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko.

Klub slovenskih študentk in študentov na Dunaju. Dostopno na: <http://www.ksssd.org/nc/home/>

Knafljeva ustanova na Dunaju. Dostopno na:

https://www.unilj.si/o_univerzi_v_ljubljani/organizacija_pravilniki_in_porocila/univerzitetni_objekti/knafljeva_ustanova_na_dunaju/

Kvale, Steinar, 1996: *InterViews : an introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks, Calif. ; London ; New Delhi : Sage Publications.

Meddržavne selitve. *Statistični urad Republike Slovenije*. Ljubljana (23. julij 2015). Dostopno na:

http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/40_selitve/05_05N10_meddrzavne/05_05N10_meddrzavne.asp

Razpis Knafljevih štipendij za študijsko leto 2015/2016. Dostopno na: <http://www.ul.si/aktualno/novice/2015052015024834/>

Rajgelj, Urška, 2008: *Med samouresničitvijo in družbenimi pričakovanji. Odnos univerzitetno izobraženih do rodnosti*. Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU.

Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, poučevanje, ocenjevanje (2011). Strokovna redakcija slovenske izdaje Ferbežar, Ina idr. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport. Dostopno na: <http://www.europass.si/files/userfiles/europass/SEJO%20komplet%20za%20splet.pdf>

Slovar slovenskega knjižnega jezika. Avtorji sodelavci Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Glavni uredniški odbor Anton Bajec ... [et al.]. Izdajatelj SAZU in Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. – Elektronska objava. – El. knjiga. – Ljubljana : Založba ZRC, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2014.

Dostopno na: <http://www.fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznegajezika>.

Stabej, Marko, 2010: V družbi z jezikom. Ljubljana: Trojina, zavod za uporabno slovenistiko.

Stabej, Marko, 2012: Jeziki, nadzori in nazor. Bjelčevič, Aleksander (Ur.), 2012: *Ideologije v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi : zbornik predavanj/48. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. 11–20. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Učenje slovenskega jezika. *Urad vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu*. Dostopno na:

http://www.uszs.gov.si/si/znanost_mladi_gospodarstvo/mladi/ucenje_slovenskega_jezika/

Verwiebe, Roland, 2014: Social Institutions. Michalos, Alex C. (Ur.), 2014: *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Založba: Springer Netherlands. Zapis za enciklopedijo je dostopen tudi na :

https://www.soz.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/inst_sociologie/Personen/Institutsmitglieder/Verwiebe/Social_Institutions_in_Encyclopedia_of_Quality_of_Life_Research.pdf

Vogel, Jerca, 2010: Zapiski s predavanj pri predmetu Jezikovna didaktika za leto 2010/2011.

Vogel, Jerca, 2014: Jezikovna kulturna zavest pri pouku maternega/prvega jezika. *Jezik in slovstvo* 59/4. 3–14. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.

Zakon o odnosih republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja. *UR. l. RS., št. 43/2006*. Ljubljana (12. april 2006). Dostopno tudi na:

<https://www.uradni-list.si/1/content?id=73044>

7. PRILOGE

7.1. SEZNAM TABEL IN GRAFOV

Tabela 1: Preseljevanje in odseljevanje Slovencev.....	8
Graf 1: Selitev v Avstrijo.....	31
Graf 2: Koroški ali štajerski Slovenec iz Avstrije.....	31
Graf 3: Selitev nazaj v Slovenijo.....	32
Graf 4: Sporazumevanje s partnerjem.....	32
Graf 5: Otroci.....	33
Graf 6: Sporazumevanje z otroki v domačem okolju.....	34
Graf 7: Sporazumevanje z otroki v javnosti.....	35
Graf: 6.1.: Sporazumevanje z otroki doma glede na prihodnost.....	36
Graf: 7.1.: Sporazumevanje z otroki v javnosti glede na prihodnost.....	37
Graf 8: Stik s slovenščino.....	37
Graf 9: Vrtec.....	40
Graf 10: Ljudska šola.....	40
Graf 11: Gimnazija.....	41
Graf 12: Od česa je odvisen vpis.....	41
Graf 13: Želja po znanju.....	42
Graf 14: Poznavanje formalnopравnih institucij.....	43
Graf 15: Poimensko poznavanje formalnopравnih institucij.....	43
Graf 16: Ustreznost ponudbe.....	44
Graf 17: Zakaj ne?.....	46
Graf 18: Udeleževanje neformalnih dogodkov.....	46

Graf 19: Poimensko poznavanje neformalnih skupin.....	47
Graf 20: Članstvo v neformalnih skupinah.....	48
Graf 21: Članstvo zaradi slovenščine.....	49
Graf 22: Poimenske skupine neformalnih skupin.....	49
Graf 23: Formalno ali neformalno.....	50

7.2. ANKETA

SKLOP A

1. Koliko ste stari?

2. Ali se nameravate preseliti nazaj v Slovenijo?

- a) Da
- b) Ne
- c) Ne vem

3. Če imate parterja/partnerko, v katerem jeziku se sporazumevata?

- a) V slovenskem
- b) V nemškem
- c) Kombinirano (slovenščina/nemščina)
- č) Drugo
- d) Nimam partnerja

4. Ali ste se na Dunaj preselili pred letom 2006 ali pozneje?

- a) Pred 2006
- b) Po 2006

5. Ali ste koroški oziroma štajerski Slovenec iz Avstrije?

- a) Da
- b) Ne

6. Ali imate na Dunaju otroke?

- a) Da
- b) Ne

SKLOP B

1. V katerem jeziku vi (intervjuvanec) govorite v domačem okolju?

- a) V slovenskem
- b) V nemškem
- c) Kombinirano (slovenščina/nemščina)
- č) Drugo

2. Ali vi (intervjuvanec) v javnosti z otroki govorite slovensko ali nemško?

- a) V slovenskem
- b) V nemškem
- c) Kombinirano (slovenščina/nemščina)
- č) Drugo

3. Na kakšen način skrbite, da otroci ohranjajo stik s slovenskim jezikom? Odgovorite lahko z enim ali več odgovori.

- a) Tako da se z njimi pogovarjam v slovenskem jeziku.
- b) Berejo knjige, ki so napisane v slovenskem jeziku.
- c) V slovenščini pišejo.
- č) Gledajo slovenske risanke oziroma na splošno slovenske oddaje.
- d) Pogosto se vračamo v Slovenijo.
- e) Družimo se z ostalimi Slovenci na Dunaju (prav s tem namenom – da se pogovarjamo v slovenščini)
- f) Obiskujejo dopolnilni pouk slovenskega jezika na Dunaju.
- g) Obiskujejo Slovenski pastoralni center Dunaj.
- h) Drugi: _____

4. Ali si želite, da bi lahko vaši otroci na Dunaju obiskovali vrtec s slovenščino kot sporazumevalnim jezikom?

- a) Da
- b) Ne
- c) Ne vem

5. Ali si želite, da bi lahko vašo otroci na Dunaju obiskovali dvojezični razred na ljudski šoli (slovenščina/nemščina)?

- a) Da
- b) Ne
- c) Ne vem

6. Ali si želite, da bi lahko svojega otroka prijavi k pouku materinščine, ki naj bi se izvajal na eni od dunajskih gimnazij?

- a) Da
- b) Ne
- c) Ne vem

7. Ne glede na to, kako ste odgovorili zgoraj, od česa je odvisno, ali bo otroka vpisali v slovenski vrtec, dvojezični razred ali k pouku materinščine? (Več možnih odgovorov)

- a) Od kakovosti pouka
- b) Od bližine vrtca, šole
- c) Od ničesar – ne bi ga vpisal/-a
- č) Vpisal/a bi ga v vsakem primeru
- d) Drugi

8. Ali si želite, da bi vaš otrok (oziroma otroci) govoril slovensko?

- a) Da

- b) Ne
- c) Vseeno mi je

SKLOP C

1. Ali poznate uradne (formalnopravne) slovenske institucije (društva, organizacije) na Dunaju?

- a) Da
- b) Ne

SKLOP Č

1. Katere uradne (formalnopravne) institucije na Dunaju poznate?
-

2. Se vam zdi, da njihova ponudba ustreza vašim željam?

- a) Da
- b) Ne
- c) Pri nekaterih da, pri nekaterih ne
- č) Ne vem

SKLOP Č – A

1. Zakaj ne?
 - a) Ker je ponudba preveč specifična (npr. je za študente, je karitativna, znanstvena)
 - b) Ker ponudbe, ki bi me zanimala, sploh ni
 - c) Drugi

SKLOP D

1. Ali se udeležujete dogodkov, ki jih Slovenci na Dunaju organizirajo sami?

- a) Da
- b) Ne

2. Katera neformalna društva, skupine, ki so namenjene Slovincem na Dunaju, poznate?

3. Ali ste član katerega od neformalnih društev (facebook skupine, krožki, itd.), ki so namenjeni Slovincem?

- a) Da
- b) Ne

4. Ali ste član teh neformalnih društev zaradi ohranjanja slovenskega jezika (vas in vaših otrok)?

- a) Da
- b) Ne

SKLOPE

1. Član katerih neformalnih društev, v katerih skrbite za ohranjanje slovenskega jezika vas in vaših otrok, ste?

2. Ali se raje poslužujete tovrstnih srečanj ali bi si želeli več formalnega predajanja znanja v uradnih institucijah?

- a) Tovrstne skupine
- b) Formalne skupine

7.3. SKENIRANA SOGLASJA INTERVJUVANK

SOGLASJE

Podpisana KOLŠEK BARBARA, rojena 25. 11. 1970
stanujoča BILKROTHSTR. 12/2/16, 1190 WIEN

izjavljam, da soglašam, da lahko Urška Spitzer v svoji diplomski nalogi z naslovom Slovenska jezikovna skupnost na Dunaju – vprašanje jezikovne infrastrukture, uporabi moje ime, da sem vse, kar je napisala, da sem med intervjujem izjavila, tudi izjavila, in da lahko slednje v diplomski nalogi tudi objavi.

V/Na

Dunaj

dne

3. 11. 2015

Podpis:

B. Kolšek

SOGLASJE

Podpisana MAJA VELČER, rojena 9.8.1988,
stanujoča na FRIEDLGASSE 12/4, 1190 DUNAJ, AVSTRIJA

izjavljam, da soglašam, da lahko Urška Spitzer v svoji diplomski nalogi z naslovom Slovenska jezikovna skupnost na Dunaju – vprašanje jezikovne infrastrukture, uporabi moje ime, da sem vse, kar je napisala, da sem med intervjujem izjavila, tudi izjavila, in da lahko slednje v diplomski nalogi tudi objavi.

V/Nu DUNAJU, dne 30.10.2015.

Podpis:



SOGLASJE

Podpisana NATALJA PINTER, rojena 14. 8. 1979,
stanujoča PREYSINGG. 20A/11-15, 1150,

izjavljam, da soglašam, da lahko Urška Spitzer v svoji diplomski nalogi z naslovom Slovenska jezikovna skupnost na Dunaju – vprašanje jezikovne infrastrukture, uporabi moje ime, da sem vse, kar je napisala, da sem med intervjujem izjavila, tudi izjavila, in da lahko slednje v diplomski nalogi tudi objavi.

V/Na Dunaju dne 4. 11. 15.
Podpis: 

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu s strokovnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, marec 2016

Urška Spitzer